

58. Лещенко Г. А. Компетентнісна модель фахівця, як системо утворюючий чинник його професійної підготовки. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 32-36.

59. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Богданова А.М., 2009. 404 с.

60. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво – термінологічний дискурс. *Вища освіта України. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія технології*. Київ, 2009. № 3. С. 8-14.

61. Луговий В. Концептуальні засади розроблення національної рамки кваліфікацій. *Вища школа*. 2010. № 9. С. 15–25.

62. Лунячек В. Е. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівних кадрів в умовах магістратури до управління якістю освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2012. 40 с.

63. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. С. 155-162.

64. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf> . (дата звернення: 25.05.2020).

65. Лунячек В. Е. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівних кадрів в умовах магістратури до управління якістю освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2012. 572 с.

66. Лунячек В. Е., Рубан Н. П. Компетентнісна модель працівника закладу загальної середньої освіти у сфері інтелектуальної власності. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4(100). С. 25-33.

67. Лунячек В. Е., Рубан Н. П., Фесенко Н. С. Професійний розвиток працівників системи загальної середньої освіти в сфері інтелектуальної власності : монографія. Харків : ФОП Панов, 2018. 224 с.

68. Майковська В. І. Теоретико-методичні аспекти формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навч.-метод. посіб. / наук. ред. О. М. Семенов. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 226 с.

69. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : [навч. посіб.] / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко [та ін.] ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. Київ : Вища шк., 2003. 323 с.

70. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : монографія. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. 460 с.

71. Міршук О. Є. Професійна підготовка магістрів військово-соціального управління до педагогічної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 322 с.

72. Мондич О. Формування компетентності майбутніх учителів початкової школи з анатомії та фізіології людей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 261 с.

73. Мосов С. П. Інтелектуальна власність у системі освіти і науки (на прикладі Черкаського державного технологічного університету). URL : http://www.uipv.org/i_upload/file/16122014-mosov.pdf (дата звернення: 08.05.2021).

74. Насіленко Л. А. Професійна підготовка майбутніх юристів на основі компетентнісного підходу (з досвіду роботи Університету сучасних знань). *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 6. С. 75-81.

75. Наукові підходи до педагогічних досліджень : кол. монографія / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.

76. Новіков В. М. Освіта як інструмент професійної і соціальної мобільності. *Людський розвиток*. 2010. С. 26–35. URL : <https://dse.org.ua/arhcrive/14/3.pdf> (дата звернення: 29.04.21).

77. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід*

та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С, 2004. С. 7.

78. Орлюк О. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С. 148-159.

79. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності : проблеми правозастосування. *Інтелектуальна власність*. 2007. № 2. С. 24-29.

80. Освіта в сфері інтелектуальної власності як умова сталого розвитку держави / В. Е.Лунячек та ін. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 11(19). С. 4–9.

81. Освітньо-професійна програма «Освітологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01/ Освіта/ Педагогіка / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. 2021. URL : http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96_programi/Osvitni_programu_magistr/2021_rik/Osvitologiya.pdf . (дата звернення: 17.04.2020).

82. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (історія)» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія), за спеціалізаціями Суспільствознавство / Правознавство / Інклюзивна освіта / Бердян. держ. пед. ун-т. 2020. URL : https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/014_SO_Istoria-3.pdf . (дата звернення: 17.04.2020).

83. Освітньо-професійна програма «Управління закладом освіти» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 011 освітні педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка, / Бердян. держ. пед. ун-т. 2019. URL : https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Osvitnia-prohrama-011_-2019.pdf . (дата звернення: 17.04.2020).

84. Пикельная В. С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Кривой Рог, 1993. 432 с.

85. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті:*

світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 15-24.

86. Поселецька К. А. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до професійної самореалізації: : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. 339 с.

87. Про затвердження державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. М-в України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 17.04.2020).

88. Про авторське право і суміжні права : закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n475> . (дата звернення: 17.04.2020).

89. Про визнання такими, що втратили чинність, накази Міністерства освіти і науки України : Наказ М-ва освіти і науки України від 4 берез. 2015 р. № 235. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS24344.html. (дата звернення: 17.04.2020).

90. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 09.05.2021).

91. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. М-в України від 30 верес. 2020 р. № 898. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> . (дата звернення: 09.05.2021).

92. Про запровадження у вищих навчальних закладах навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» : Наказ М-ва освіти і науки України від 20.10.2004 р. № 811. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS3661.html . (дата звернення: 09.05.2021).

93. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 06.07.2018 р. № 776. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> . (дата звернення: 09.05.2021).

94. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Каб. М-в України від 23 листоп. 2011 р. № 1341. *Офіційний вісник України*. 2011. № 101. С. 15.

95. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 «Освітні педагогічні науки» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 11.05.2021 р. № 520. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> . (дата звернення: 09.10.2021).

96. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 18.11.2020 р. № 1435. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf . (дата звернення: 09.10.2021).

97. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 31.05.2021 р. № 603. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> . (дата звернення: 09.10.2021).

98. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 123 «Комп'ютерна інженерія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 18.03.2021 р. № 330. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> . (дата звернення: 09.10.2021).

99. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : Наказ М-ва освіти і науки України № 600 від 01.06.2016 р. URL : <http://surl.li/evqft> . (дата звернення: 09.05.2021).

100. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 04.05.2021).

101. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 04.05.2021).

102. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.07.2020).

103. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 27 черв. 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

104. Проект постанови про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку». URL : <https://ips.ligazakon.net/document/DH6M300A>. (дата звернення: 12.05.2020).

105. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу : навч. посіб. / за ред. І. Л. Холковської. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.

106. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : монографія / авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, Н. Г. Сидорчук, О. М. Спірін, Н. В. Яксатін ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 316 с.

107. Процька С. М. Комп'ютерноорієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, 2019. 304 с.

108. Радкевич О. Правова компетентність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів щодо юрисдикційної форми захисту авторського права. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309935.pdf> . (дата звернення: 14.09.2020).

109. Рибалко Л. С., Пизіна Є. В. Формування професійних компетенцій перекладачів технічної літератури із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій : монографія. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. 181 с.

110. Ришкова О. В. Захист прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2007. 23 с.

111. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 96 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; вип. 8(32)).

112. Рябова З. В. Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів 6-7-річного віку (управлінський аспект) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. Київ, 2004. 207 с.

113. Саух П. Ю. Стратегічне бачення нової моделі вищої освіти: рух до створення університетів світового класу. *Вісник національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/108>. (дата звернення: 14.09.2021).

114. Семенова А. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 504 с.

115. Серьогін С. М., Шпекторенко І. В. Структура інтегральної компетентності депутатів місцевих рад. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2019. Вип 1(21). С. 1-15. URL : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01\(21\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01(21)/18.pdf) . (дата звернення: 14.09.2020).

116. Сидорук І. І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Луцьк ; Тернопіль, 2021. 699 с.

117. Симоненко С. В. Формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії у закладах вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2019. 240 с.

118. Сисоєва С. О., Батечко Н. Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : ВДЕКНО, 2011. 368 с.

119. Сікора Я. Б. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики засобами моделювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2010. 22 с.

120. Слободянюк О. М. Педагогічна модель формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 5. С. 146-151.

121. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : [монографія]. Луганськ : Знання, 2005. 384 с.

122. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / уклад. : В. І. Волович та ін. ; під заг. ред. В. І. Воловича. Київ : Укр. центр духовної культури, 1998. 736 с.

123. Стовпець О. В. Інститут інтелектуальної власності і епоху інформації й постмодерну: соціально-філософський ракурс : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Одеса, 2017. 35 с.

124. Стороженко О. М., Німко О. Б. Викладання дисципліни «Інтелектуальна власність» у вищих навчальних закладах. *Освітологічний дискурс*. 2011. № 1(3). С. 177-184.

125. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. (дата звернення: 27.04.2021).

126. Сущенко Т. І. Культурологічна парадигма інтеграції магістерської підготовки викладачів вищої школи в Європейський простір. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 526-533.

127. Теплицька А. О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. № 6(69). С. 181-191.

128. Тіманюк В. М., Тіманюк І. В. Використання методу «портфолію» у процесі професійної підготовки магістрів за спеціальністю «Інтелектуальна власність». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2015. Вип. 46. С. 221-230. URL : http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/p_46/23.pdf. (дата звернення: 27.04.2021).

129. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.

130. Трубачева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

131. Угода про Торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text. (дата звернення: 27.04.2021).

132. Управління підготовкою фахівців у сфері інтелектуальної власності: трансформації на сучасному етапі / М. І. Лазарев та ін. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. № 1. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf> . (дата звернення: 24.05.2020).

133. Факультет педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені Драгоманова : офіційний сайт. URL : <https://fpp.npu.edu.ua/osvitni-prohramy> . (дата звернення: 27.04.2021).

134. Фесенко Н. С. Дослідження питання правового забезпечення сфери інтелектуальної власності в контексті підготовки фахівців відповідного профілю: Україна та світ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. праць / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2015. Вип. 48-49. С. 147-152. URL : <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/48-49/19.pdf>. (дата звернення: 27.04.2021).

135. Хоружий Г. Компетентнісні моделі у вищій освіті та бізнесі: зарубіжний досвід. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 1. С. 131–147.

136. Часникова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування. URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607. (дата звернення: 27.04.2021).

137. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності. *Вища освіта України*. 2006. № 2. С. 84–87.
138. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 39-43.
139. Штефан О. Деякі аспекти прояву плагіату. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 4. С. 59-76.
140. Энциклопедический словарь / под ред. проф. И. Е. Андреевского, К. К. Арсеньева и засл. проф. Ф. Ф. Петрушевского. Лейпциг ; СПб : Ф. А. Блокгауз ; И. А. Ефрон, 1890. Т. VII^a. 952 с.
141. Этимологический словарь. Т. 2. Вып. 8 (К) / под ред. Н. М. Шанского. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. 470 с.
142. Яворська Т. М. Формування професійних компетентностей майбутніх управлінців персоналом та економіки праці в освітньому середовищі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Умань, 2017. 278 с.
143. Abdullah N. A. Alkhateeb*, Liu Yao, Cheng Jack Kie Intellectual capital practices' in universities. URL : https://www.researchgate.net/publication/324122452_INTELLECTUAL_CAPITAL_PRACTICES%27_IN_UNIVERSITIES. (дата звернення: 27.09.2020).
144. Academic Integrity in Higher Education of Ukraine: Current State and Call for Action / V. Luniachek, A. Brovdii, O. Kulakovskiyi, T. Varenko. *Education Research International*. 2020. URL : <https://www.hindawi.com/journals/edri/2020/8856251/>. (Last access: 19.05.2021).
145. Ana Maria Nunes Gimenez, Maria Beatriz Machado Bonacelli, Ana Maria Carneiro The Challenges of Teaching and Training in Intellectual Property. *Journal of Technology Management & Innovation vol.7 no.4 Santiago dic. 2012*. URL : https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-27242012000400014 (Last access: 09.05.2021).
146. Becker I. G. Human Capital: Theoretical and empirical analysis with special reference to education. [3-r ed.]. University of Chicago Press, 1993. 390 p.

147. Definition and Selection of Competencies (DeSeCo). URL : <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm> . (Last access: 09.05.2021).
148. Edmonds K. Off with their heads! Copyright infringement in the Canadian online higher educational environment. URL : <https://www.cjlt.ca/index.php/cjlt/article/view/26471>. (Last access: 09.05.2021).
149. Education, dissemination and raising the awareness of intellectual property in Japan. Japan patent office, Asia – Pacific industrial Property center, Japan institute for promoting Invention and Innovation. URL : <https://www.jpo.go.jp/e/news/kokusai/developing/training/textbook/document/index/Education.pdf#view=fit&toolbar=1&navpanes=0>. (Last access: 09.05.2021).
150. Foltýnek T., Glendinning I. Impact of policies for plagiarism in higher education across Europe: Results of the project. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2015. № 63(1). Pp. 207–216. DOI : <https://doi.org/10.11118/actaun201563010207>. (Last access: 22.09.2020).
151. Glendinning I. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union. 2013. URL : <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>. (Last access: 09.05.2021).
152. Intellectual property and education in Europe. Study on IP education in school curricula in the EU member states with additional international comparisons. URL : <https://euipo.europa.eu/ohimportal/documents/11370/80606/IP+and+Education+final+report+September+2015>. (Last access: 09.05.2021).
153. Lili-Ann Wolff, Peter Ehrström Social Sustainability and Transformation in Higher Educational Settings: A Utopia or Possibility? URL : <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/10/4176/pdf> . (Last access: 09.05.2021).
154. McClelland D. C. Testing for competence rather than for ‘intelligence’. *American Psychologist*. 1973. № 28. Pp. 1–14.

155. Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy: collective monograph / Editors : L. Popova, M. Petrova, V. Tarnovo. Bulgaria : Publishing House ACCESS PRESS, 2020. 552 p.

156. Professional development of Ukrainian higher education staff in intellectual property : monograph / O. E. Kovalenko [et al.] ; gen. ed. V. E. Lunyachek. USA, 2020. 140 p.

157. Rahil Najafov Issues of forming culture of intellectual property. URL : https://www.researchgate.net/publication/338422044_Issues_of_forming_culture_of_intellectual_property. (Last access: 22.09.2020).

158. Raven J. School improvement Kit: Pilot Version. Edinburgh: Competency Motivation Project, 1994. 264 p.

159. Soetendorp R. Intellectual property education – In the law School and Beyond URL : https://www.researchgate.net/publication/267224642_Intellectual_Property_education_-_In_the_Law_School_and_Beyond. (Last access: 09.05.2021).

160. Sortrindorp R. Developing the curriculum for collaborative intellectual property education. URL : https://warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2006_1/soetendorp/soetendorp.pdf. (Last access: 09.05.2021).

161. Spencer L., Spencer S. Competence at work / L. Spencer, S. Spencer. New York: Wiley, 1993. 384 p.

162. Student attitudes towards Intellectual property. URL : <http://ipaware.org/wp-content/uploads/2016/10/20121012-IP-report.pdf>. (Last access: 19.09.2020).

163. Teaching intellectual property (IP) in countries in transition. URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_transition_7.pdf. (Last access: 09.05.2021).

164. UNICAMP: Official Web Site. URL : <https://www.unicamp.br/unicamp/>. (Last access: 19.05.2021).

165. Winterton J. What is competence? *Human Resource Development International*. 2005. Vol. 8. № 1. Pp. 17-36.

166. Woodruff C. What is meant by a competency? *Leadership and Organizational Development Journal*. 1993. P. 14. DOI : [10.1108/EB053651](https://doi.org/10.1108/EB053651).

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Загальна характеристика концептуальної моделі технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти

Для ефективного формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності важливо розробити та впровадити відповідну педагогічну технологію, що забезпечить високий рівень отримання знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей студентів у цій сфері.

Проблеми технологічного підходу в освіті розглядаються багатьма вченими, зокрема Л. Бурковою [5], Ю Васьковим [6], О. Єльніковою [24], О. Гаврилюк [10], І. Дичківською [17], В. Лозовою [54], В. Лунячком [41], А. Нісімчуком [70], О. Пехотою [55], В. Приходьком [63], І. Прокопенком [62], С. Сисоевою [65], І. Смирновою [68], О. Шпак [78] та іншими. Проте, з аналізу літератури можна зробити висновок, що підходи щодо формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності розглядаються обмеженою кількістю науковців, а саме: В. Лунячком, Н. Рубан, М. Лазаревим, В. Тіманюк [42, 33, 73]. Технологія формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти в науковій літературі не розглядалась за винятком праць автора [34, 38, 39, 40, 81]. З огляду на це, нижче, детально за етапами, представлено розроблену нами в процесі проведення дослідження технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав ІВ у випускників педагогічних ЗВО.

Термін «технологія», відповідно до Академічного тлумачного словника означає «Сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь» [72]. На сучасному етапі розвитку

педагогічної науки активно застосовується термін «педагогічна технологія». У 1979 році, Асоціацією з педагогічних комунікацій та технологій (США) опубліковано визначення педагогічної технології, як «комплексного, інтегративного процесу, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосуються всіх аспектів засвоєння знань» [49, с. 22].

Як зазначено в інформаційних ресурсах ЮНЕСКО, «програми підготовки вчителів, в межах яких використовується навчальна технологія, повинні переслідувати двояку мету. По-перше, вони повинні підвищити ефективність і результативність навчально-виховного процесу в рамках програми. По-друге, що ще більш важливо, програма підготовки вчителів повинна сама по собі стати моделлю для викладання, яка втілює в собі найбільш ефективні і новаторські концепції навчальної технології» [83, с. 224]. У процесі створення педагогічної технології ми виходили з положень системного підходу для забезпечення її цілісності, дієвості спрямованості на досягнення мети. Як зазначає Judith Klatt та Walt Le Baron, «системний підхід це процес для ув'язки програми або її частин з цілями, передбаченими для цієї програми, для використання інформації, отриманої в результаті операції, для коригування програми в напрямку її цілі, і для розробки і вибору альтернативних підходів, заснованих на конкретних характеристиках робочого середовища [82, с. 7]. Як пише О. Міршук, саме цей підхід робить процес досягнення освітніх результатів більш прагматичним, таким, що дозволяє відтворювати певні освітні процедури для досягнення завчасно запрограмованих результатів [46, с. 49–50].

Таким чином, основою розробки педагогічної технології є визначення конкретних цілей і завдань, які повинні бути вирішені в процесі реалізації програм підготовки майбутніх педагогів, на що також звертає увагу В. Кремень [37, с.23], а сама технологія повинна забезпечувати процес їх реалізації.

Головна ідея технологізації освітнього процесу, з точки зору С. Сисоевої, полягає у перетворенні педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямований процес діяльності всіх його суб'єктів. Теоретичне і практичне

значення освітньої технології полягає у тому, що освітня технологія є ще одним системо утворювальним чинником освітнього процесу і освітньої діяльності, забезпечує їх цілісність, особистісну і соціально-економічну значущість [66, с. 127]. В педагогічних університетах мають розроблятися й апробовуватися нові технології навчання для вищої школи [36, с.104–105].

С. Бондар виділяє: концептуальну основу; змістовну частину (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальну частину (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів та вчителів – управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу). Він вказує на те, що головна мета технологічного процесу (явища) – отримання продукту заданого (запроектованого) зразка [22, с. 906].

Технологія формування компетентності у сфері охорони і захисту прав ІВ у випускників педагогічних ЗВО повинна забезпечувати можливість здійснення ними охорони і захисту прав на створені під час їх діяльності об'єкти ІВ, формування цієї компетентності у здобувачів освіти та, відповідно, на здійснення інших видів діяльності, що пов'язані із використанням та впровадженням у обіг інтелектуального продукту, що входять до компетентнісної моделі випускника педагогічного ЗВО, розкритої в підрозділі 1.3 першого розділу.

В теорії педагогіки сформувалось розуміння щодо складових педагогічної технології, якими є: підготовчий (діагностичний), когнітивний, діяльнісний та результативний етапи [79]. За С. Бондарем, технологія навчання – це інтегративна модель навчально-виховного процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою поточних і кінцевих результатів, розподілом навчально-виховного процесу на окремі компоненти [22, с. 906-907].

Вказане вище стало теоретичною та методологічною основою для розробки технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав ІВ у випускників педагогічних ЗВО. Концептуальна модель технології представлена на рис. 2.1, в межах якої сформульовано основну мету, кінцевий результат, основні етапи технології та загальні засади реалізації кожного з них.

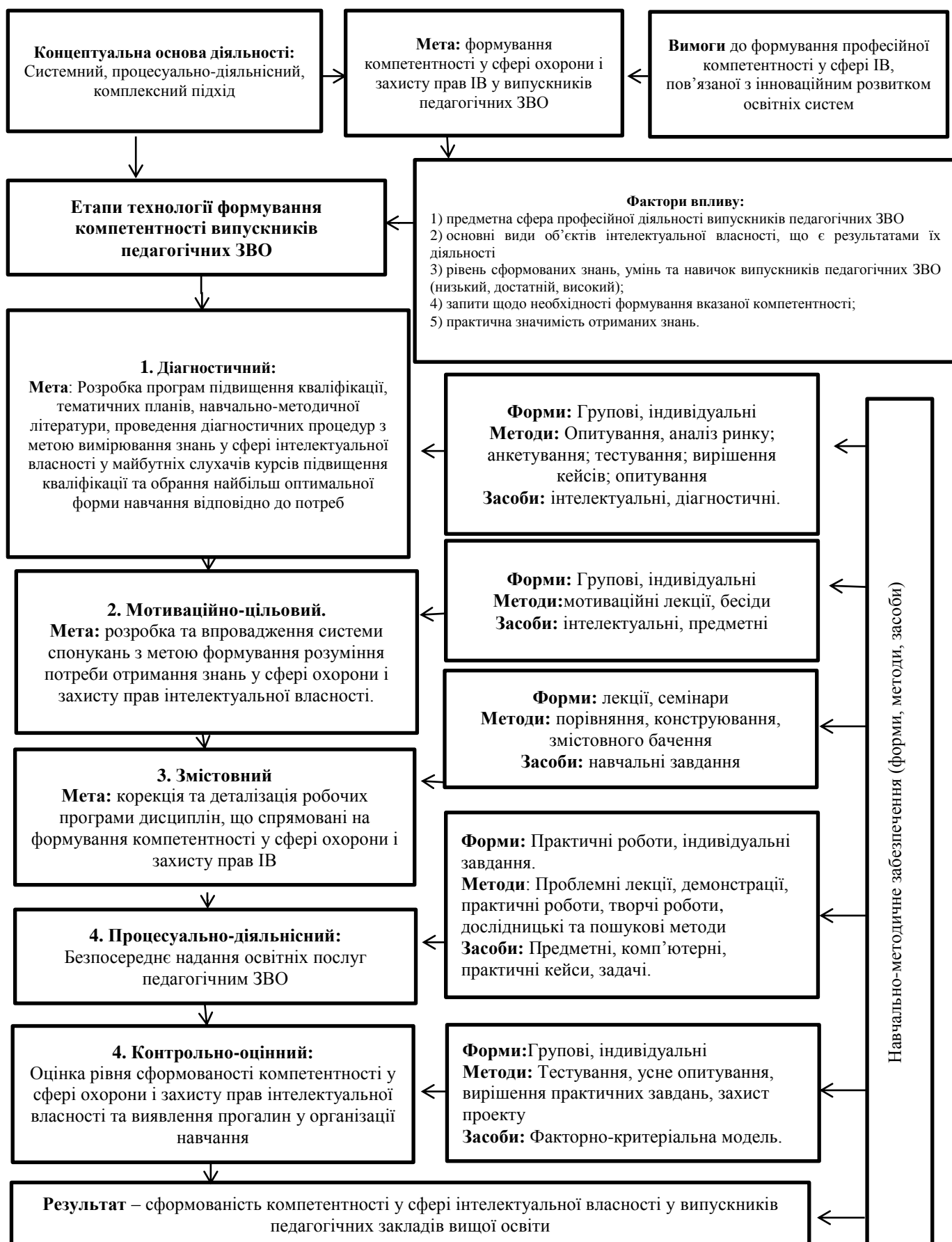

Рис. 2.1. Концептуальна модель технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав ІВ у випускників педагогічних ЗВО

Наведена концептуальна модель є підґрунтям, на основі якого ми розробили технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. В наступних підрозділах будуть детально розкриті основні етапи технології, а саме: діагностичний, мотиваційно-цільовий, змістовний, процесуально-діяльнісний та контрольньо-оцінний. В межах кожного етапу буде детально описано його змістовне наповнення.

2.2. Діагностичний і мотиваційно-цільовий етапи технології формування компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності

Педагогічна діагностика спрямована на забезпечення формування відповідної компетентності в процесі навчання. Така компетентність є важливою складовою підготовки майбутніх педагогів до професійної педагогічної діяльності, що в умовах сьогодення має важливе практичне значення.

Таким чином, технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО можна визначити, як цілеспрямовану сукупність способів, прийомів та засобів, що спрямована на формування знань, умінь, навичок та інших особистих якостей майбутніх фахівців, з метою забезпечення можливості їх участі у відносинах, пов'язаних зі створенням, використанням, введенням в обіг створених об'єктів інтелектуальної власності, а також охороною і захистом прав на них. Розглядаючи кожен з етапів технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності важливо визначити основні їх цілі й завдання, що забезпечить комплексний підхід до формування технології підготовки випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Діагностичний етап технології формування зазначеної компетентності полягає у проведенні діагностичних процедур, які нададуть можливість отримати інформацію щодо рівня обізнаності випускників педагогічних ЗВО у сфері

інтелектуальної власності та їх готовності до формування у них компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Крім цього, в межах діагностичного етапу також проводяться вимірювання з метою визначення рівня сформованості компетентності до та після впровадження технології, що є основою проведення контрольних заходів та оцінки якості розробленої технології формування компетентності.

Для визначення завдань діагностичного етапу попередньо варто звернутись до досліджень вчених, що вивчали вказану тематику, розкрити його сутність. Автором терміна «педагогічна діагностика» вважається К. Інгенкамп, який зазначив, що завданнями діагностики є: по-перше, оптимізувати процес індивідуального навчання, по-друге, в інтересах суспільства забезпечити правильне визначення результатів навчання і, по-третє, керуючись виробленими критеріями, зводити до мінімуму помилки при переведенні учнів із однієї навчальної групи в іншу, при направленні їх на різноманітні курси та виборі спеціалізації навчання. За допомогою педагогічної діагностики аналізується навчальний процес і визначаються результати навчання [27, с. 8]. З точки зору Б. Битинас, «основним завданням педагогічної діагностики є виявлення оптимальних сукупностей фіксованих показників стану педагогічних явищ і процесів, ...» [4, с. 11].

В сучасному розумінні виникнення педагогічної діагностики пов'язано, зі становленням у педагогіці особливого напрямку – експериментального [45]. Деякі вчені [56, с. 25] розглядають педагогічну діагностику як спосіб виявлення викладачами недоліків і переваг своєї педагогічної діяльності, особливостей протікання навчального процесу, його корекції та прогнозуванні розвитку студентів та процесу їх навчання. Таким чином надається можливість вжити превентивних заходів виникнення негативних наслідків діяльності педагога і, відповідно, підвищення результатів навчання та формування конкурентоздатної на ринку праці особистості. Можна стверджувати, що педагогічна діагностика покликана сформувати у викладача розуміння результатів своєї професійної діяльності шляхом проведення контрольних заходів та отримання зворотного зв'язку у вигляді результатів проведеної діяльності. Це дозволяє викладачу

корегувати підходи до викладання, що збільшує ефективність навчальної діяльності.

Проведення діагностики до початку застосування розробленої технології навчання є дороговказом на шляху до створення оптимальної програми підготовки фахівця. На цьому етапі формується розуміння щодо необхідності включення певних тем до програми дисципліни, або застосування засобів активізації знань із суміжних галузей, які є важливими для розуміння питань формування конкретної компетентності. В процесі реалізації технології, проведення діагностики формує розуміння щодо необхідності корекції шляхів її застосування та створення оптимальних умов для навчання студентів. Результати вихідного діагностування забезпечують розуміння ефективності застосовуваної технології. Це дає змогу зробити висновки щодо якості викладання, правильності обрання методів та способів подачі інформації, результатів сприйняття інформації студентами та певною мірою їх зацікавленості у засвоєнні матеріалу. Таким чином, діагностика є основою розвитку усієї системи навчання та викладання. Відмінності педагогічної діагностики від інших контрольних процедур, як зазначає В. Галузьяк, полягають у змістовій, організаційній і методичній цілісності діагностичної діяльності, комплексності її компонентів, відносній самостійності у рамках педагогічного процесу, значним потенціалом впливу на його результати [11, с. 17].

Проведення педагогічної діагностики в цьому дослідженні зумовлено необхідністю отримання інформації щодо рівня знань, умінь та навичок та особистих якостей випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що забезпечить ефективну реалізацію інших етапів педагогічної технології. Результати діагностики є основою для формування програм(и) навчальної(их) дисципліни (дисциплін), окремих наскрізних модулів, тем, підготовки силабусів, а також внесення змін до програм підготовки випускників педагогічних ЗВО, з метою формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, а також обрання засобів та методів викладання. Для цілісності викладання матеріалу і зважаючи на

паралельність деяких технологічних процесів, детальне відображення змістовного наповнення дисциплін відображено в підрозділі 2.3 цього розділу.

В центрі уваги педагогічної діагностики стоїть особистість, яка виступає суб'єктом педагогічної діагностики. В межах нашого дослідження суб'єктом педагогічної діагностики є науково-педагогічні працівники, які реалізують розроблену технологію для формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Об'єктом діагностичної діяльності педагога є педагогічні явища, до яких відносяться взаємодія учасників освітнього процесу, спільна діяльність, поведінка й відносини суб'єктів, що виникають у процесі педагогічної взаємодії, а також індивідуально-особистісні властивості цих суб'єктів і закономірності їхнього становлення. Предметом діагностичної діяльності педагога є стани, властивості, характеристики тих, хто навчається або освітнього процесу, а також тенденції, що визначають результативність професійної діяльності педагога [45].

На підставі цього визначаємо, що об'єктом педагогічної діагностики в межах цього дослідження є знання, уміння, навички та професійно важливі якості студентів педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності та процес їх набуття. Разом із тим, для отримання об'єктивних результатів, діагностиці також підлягає кадрове, матеріально-технічне забезпечення закладу вищої освіти, а також процеси нормативно-правового регулювання діяльності з надання освітніх послуг.

Предметом педагогічної діагностики є студенти педагогічних закладів вищої освіти, а також процес надання освітніх послуг закладом освіти.

На підставі вказаного визначимо завдання діагностичного етапу розробленої нами технології:

– З'ясувати рівень сформованості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти шляхом проведення первинної діагностики за допомогою спеціально розробленого інструментарію.

– Визначити навчальні дисципліни, які передбачені у навчальних планах магістрів-педагогів різних спеціальностей, що впливають на формування у них компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

– Встановити відповідність кадрового забезпечення освітнього процесу в магістратурі педагогічних ЗВО для формування зазначеної компетентності.

– Проаналізувати матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу в магістратурі педагогічних ЗВО з позицій реалізації розробленої авторської технології;

– За результатами діагностування підготувати пропозиції щодо реалізації технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у студентів педагогічних закладів вищої освіти як складової інтегральної компетентності випускника педагогічного ЗВО.

Варто звернути увагу на те, що завдання діагностичного етапу можуть корегуватись залежно від спеціальності, відповідно до якої здійснюється підготовка майбутніх педагогів, а також особливостей закладу вищої освіти, в якому здійснюється підготовка спеціалістів.

Для досягнення мети дослідження ми використовували методи педагогічної діагностики, які можна поділити на такі групи:

1. Отримання діагностичної інформації та її подальше оцінювання.
2. Підготовка експертних висновків за результатами проведеної діяльності.
4. Використання результатів діагностики та оцінка їх достовірності, шляхом проведення контрольних заходів, аналіз результатів діяльності, спостереження, статистична обробка інформації тощо.

Первинна діагностика стану сформованості компетентності проводилась шляхом анкетування та вхідного тестування учасників освітнього процесу, що проводилась з метою виконання **першого завдання** цього етапу (*з'ясувати рівень сформованості компетентності*). Метою проведення вхідного вимірювання було встановлення рівня знань у сфері охорони і захисту прав ІВ у майбутніх педагогів, що є педагогічно-значущою інформацією, яка надає можливість ефективно реалізувати усі етапи технології формування зазначеної компетентності. Аналіз

результатів діагностики, що детально описаний у розділі 3 дозволив розробити конкретні кроки до розробки технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти. Діагностичний інструментарій частково представлено нами у наступних підрозділах та додатках до дисертації.

Важливість якісного проведення первинної діагностики зумовлена необхідністю встановлення рівня компетентності, формування якої досліджується, а також причин, що негативно впливають на її формування. Не менш важливого значення набуває також проведення діагностики безпосередньо в процесі формування компетентності та за результатами впровадження технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Важливим завданням діагностичного етапу є також проведення аналізу навчальних планів магістрів-педагогів з метою отримання інформації щодо дисциплін, які викладаються. Це надає можливість ефективно впроваджувати наступні етапи технології, зокрема визначення змістовного наповнення дисциплін, що спрямовані на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим, на виконання **другого завдання** (*визначити навчальні дисципліни, що впливають на формування компетентності*) нами проаналізовано навчальні плани магістрів-педагогів різних педагогічних закладів вищої освіти, а також затверджені МОН стандарти підготовки педагогів за різними спеціальностями. Результати проведеного аналізу надали можливість визначити способи формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Встановлено, що у навчальних планах більшості педагогічних ЗВО не передбачено дисциплін, що спрямовані на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У окремих закладах вищої освіти в переліку дисциплін вільного вибору студентів визначено такі дисципліни «Інтелектуальна власність», «Патентознавство та інтелектуальна власність», «Освітні інновації» тощо. Проте, встановлено, що зміст

таких дисциплін не в повній мірі спрямований на надання необхідних для практичної діяльності знань, умінь, навичок та професійно-важливих якостей майбутнього педагога. Змістовне наповнення тем, модулів та окремих дисциплін, що запропоновані для вивчення у закладах освіти, де було впроваджено технологію, детально описано в 2.3.

На виконання **третього завдання** (*встановити відповідність кадрового забезпечення освітнього процесу*), що полягає у встановленні відповідності кадрового забезпечення освітнього процесу для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності необхідно визначити рівень зазначеної компетентності у викладачів, які забезпечуватимуть викладання відповідних дисциплін. Як зазначає К. Дубовий, поряд із багатьма проблемами, що впливають на якість вітчизняної освіти, виділяється роль викладача ВНЗ [20]. Підтримуючи вказану точку зору звертаємо увагу на те, що наразі одним із ефективних способів формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у працівників педагогічних закладів вищої освіти є їх перепідготовка на курсах підвищення кваліфікації. У зв'язку з тим, що якість підготовки фахівців безпосередньо залежить від компетентності викладача, нами було проведене пілотне опитування не тільки випускників щодо необхідності формування у них компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності, але й викладачів педагогічних закладів вищої освіти щодо підвищення їх кваліфікації у цій сфері. Деякі результати опитування представлені нижче.

Для більш якісного розуміння сформованості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, ми провели пілотне опитування здобувачів освіти. Його метою було встановлення рівня знань у сфері інтелектуальної власності, а також визначення ставлення здобувачів освіти і освітян до необхідності формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності, а також академічної доброчесності, як похідної дотримання прав інтелектуальної власності, адже формування компетентності у сфері ІВ повинно базуватись на формуванні у студентів різних спеціальностей *поваги до правил академічної доброчесності*.

Результати опитування були опубліковані нами у роботі [81]. Респондентами були студенти двох ЗВО неюридичних спеціальностей, а саме: Української інженерно-педагогічної академії та Харківського національного фармацевтичного університету. Для отримання об'єктивної інформації щодо володіння знаннями, уміннями, навичками та іншими особистими якостями з питань академічної та наукової доброчесності та захисту прав інтелектуальної власності в академічному середовищі було проведене анкетування. У анонімному опитуванні прийняли участь 69 студентів. Обрання групи респондентів було зумовлене необхідністю виявлення спеціальних знань у категорії спеціалістів, які у своїй професійній діяльності найчастіше є авторами або ж використовують об'єкти ІВ, проте вони не є спеціалістами у цій галузі знань. Вік респондентів коливається в межах від 19 до 35 років, з них у віці 22 роки – 25%; 23 роки – 22%; 20 років – 15%; 19 та 24 роки по 12%; 21 рік – 9%, у віці 25, 28, 35 років по 1%.

Нижче наведемо найбільш вагомі для цього дослідження результати пілотного опитування. Показовим було питання щодо бажання ознайомитись із інформацією про академічну доброчесність і порушення прав ІВ, на яке дали відповідь 92,75% опитуваних. Результат зображений на рис. 2.2.

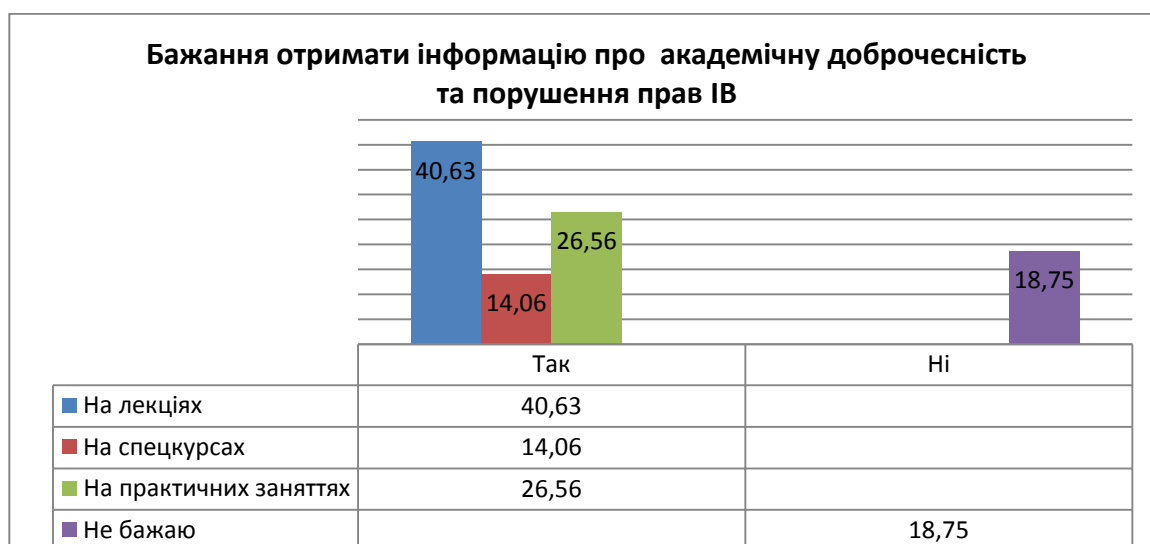

Рис. 2.2. Узагальнені результати пілотного опитування щодо бажання отримати інформацію про академічну доброчесність та порушення прав ІВ

Результати опитування зі вказаного питання є важливою складовою діагностичного етапу. За результатами первинної діагностики, з нашої точки зору, важливо не тільки встановити рівень знань, умінь, навичок та особистих якостей слухачів та прогалини нормативного забезпечення навчального процесу, але й сформулювати уявлення про бажання студентів їх отримати, що в подальшому є підґрунтям щодо вибору форм, методів та способу викладання інформації. Узагальнені результати опитування вказують, що важливим є впровадження дисциплін до навчальних планів підготовки спеціалістів неюридичних спеціальностей, в першу чергу педагогічних, оскільки такі знання є важливими, необхідними та бажаними для студентів, що підтверджується вказаним опитуванням. Як зазначають автори статті «Проблеми викладання та вивчення інтелектуальної власності», А.-М. Nunes Gimenes, М. Beatriz, М. Bonacelli та А.-М. Carneio, включення дисципліни інтелектуальна власність на різних рівнях освіти покликано забезпечити тих, хто навчається не тільки набором конкретних навичок, що безпосередньо пов'язані з їх майбутніми сферами діяльності, але й в більш широкому розумінні спрямованими на розвиток культури поваги і розуміння цінності творчих ідей в контексті економіки знань [87]. Дослідження з цього питання під назвою «Ставлення студентів до інтелектуальної власності», було проведено спільно Мережею з питань інтелектуальної власності (IPAN), Офісом інтелектуальної власності (IPO) та Національним об'єднанням студентів (NUS). Результати дослідження засновані на результатах он-лайн опитування 2000 студентів Великої Британії в межах вищої освіти та продовження навчання (підвищення кваліфікації – авт.). Як визначено у дослідженні, «У міру розширення використання електронних ресурсів останнім часом плагіат стає все більш важливим питанням в навчальних закладах Великої Британії, <...>. Це дослідження передбачає, що, приділення уваги вирішенню проблем плагіату допомогло підвищити рівень захисту інтелектуальної власності в закладах освіти, сьогодні це є перевагою для просування інших аспектів викладання інтелектуальної власності. Необхідно забезпечити більш ефективну підтримку як викладачів, так і студентів в навчанні і викладанні інтелектуальної власності». За результатами дослідження

також встановлено, що студенти бажають, щоб питання інтелектуальної власності були включені до навчальних дисциплін якомога раніше [86].

Основою діагностичного етапу є визначення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей респондентів для розробки стратегії формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У зв'язку з цим наведемо відповіді на деякі питання анкети, що це відображають. На питання чи використовують студенти чужі напрацювання, 31,88 % надали ствердну відповідь, 40,58 % вказали, що вони роблять це частково, 27,54 % не використовують чужих напрацювань.

При цьому, на питання щодо посилянь на чужі напрацювання відповіли 97,10 %. З них 55,2 % вказали, що посилення вони роблять, частково роблять посилення 29,8 %, не роблять посилянь майже 15 %. Позитивним є той факт, що більшість студентів дотримуються правил цитування при використанні чужих напрацювань, проте залишається значною кількістю студентів, які не роблять посилянь взагалі, або ж роблять їх частково, що вказує на відсутність культури академічного письма та знань у сфері інтелектуальної власності. Важливо звернути увагу на те, що результатом таких дій може бути як порушення академічної доброчесності, що тягне за собою академічну відповідальність так і порушення авторських прав, якщо студенти використовуватимуть обсяг тексту з чужих напрацювань, що не виправданий поставленою метою або будь-яким іншим чином порушує авторське право. У зв'язку з цим важливим є отримання студентами знань щодо розмежування академічної відповідальності та відповідальності за порушення авторських прав.

З метою перевірки знань студенти повинні були надати відповідь щодо того, яким видом порушення є використання будь-яких матеріалів під час іспиту. 23,19% відповіли що такі діяння є плагіатом. 44,93 % визначили, що це є проявом академічної недоброчесності. 18,84 % вважають що це підпадає під поняття наукової недоброчесності. 13,04 % відповіді не надали. Таким чином менше половини студентів надали правильну відповідь на конкретно поставлене запитання. При цьому більшість з них дали позитивну відповідь щодо розуміння

відмінностей між категоріями. Вказане дає підстави вважати необ'єктивним самооцінювання розуміння студентами питань захисту прав інтелектуальної власності. Крім цього, вказане дає підстави вважати, що студенти не розуміють значення та відмінності понять «плагіат», «академічний плагіат», як вид академічної не доброчесності, а також понять, пов'язаних з іншими проявами порушення академічної доброчесності та авторських прав (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Стан розуміння студентами виду порушення, як наслідку використання будь-яких матеріалів під час іспиту

На питання щодо віднесення зазначених у попередньому питанні діянь до плагіату, 37,68 % зазначили, що до плагіату належить републікація та рерайт. 34,78 % до плагіату віднесли усі перелічені явища. 13,04 % вважає, що плагіатом є реплікація, републікація та рерайт. 10,14 % опитаних зазначили, що жодне із цих діянь не відноситься до плагіату. 4,35 % взагалі не відповіли на це запитання.

Незадовільними є результати відповідей на питання щодо моменту виникнення авторського права на твір. Правильну відповідь надали 40,58 % опитаних студентів. Така ж сама кількість відповіла, що факту створення не достатньо, необхідним є вчинення усіх юридичних формальностей щодо отримання авторського права на твір. 7,25 % вважає, що авторське право виникає тільки після оприлюднення твору. Ще 5,8 % вважає, що юридичним фактом виникнення авторського права є сплата коштів за копірайт. Не надали відповіді на це запитання 7,25 % респондентів (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Розуміння студентами моменту виникнення авторського права на твір

Отже, за результатами проведеної діагностики в процесі пілотного опитування можна зробити висновок про низький рівень знань у сфері академічної доброчесності та прав інтелектуальної власності у студентів педагогічних закладів вищої освіти. При цьому, для реалізації подальших етапів важливо розуміти той факт, що опитані вважають необхідним отримувати знання у цій сфері.

Також на діагностичному етапі було проведено опитування викладачів закладів вищої освіти, в межах теми, яка фінансувалась з державного бюджету України «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти в сфері інтелектуальної власності», з метою оцінити ставлення викладачів закладів вищої освіти (ЗВО) до інтелектуальної власності, в тому числі в контексті вивчення ними чинників та механізмів захисту прав інтелектуальної власності в процесі підвищення кваліфікації в умовах диверсифікації надання освітніх послуг за цим напрямом. Деякі аспекти дослідження будуть відображені у цьому розділі. Дослідження було проведено з травня по грудень 2019 року й складалося з трьох етапів: **1)** підготовчий, який відбувався протягом травня – червня 2019 р.; **2)** польовий, проведений протягом липня – жовтня 2019 р.; **3)** підсумковий – у листопаді – грудні 2019 р. Результати проведеного дослідження відображені у аналітичному звіті «Інтелектуальна власність очима працівників освіти» (за результатами соціологічного опитування (код ДК-021:2015–97320000–3) згідно з договором № 87–II від 27.05.2019) [28].

Методом анкетування було опитано **180** викладачів закладів вищої освіти. Для опитування викладачів ЗВО було використано таку схему: опитування проводилося

у чотирьох, різних за типом та профілем ЗВО у м. Харкові – класичному університеті, технічному університеті, що спеціалізується на підготовці ІТ-фахівців; інженерно-педагогічному та медичному ЗВО. У кожному з ЗВО опитування проводилося на різних за напрямками підготовки факультетах, зокрема було відібрано 10 факультетів у ХНУ імені В.Н. Каразіна, 3 факультети у Харківському національному університеті радіоелектроніки (ХНУРЕ), 4 факультети в Українській інженерно-педагогічній академії (УІПА) та 1 факультет у Харківській медичній академії післядипломної освіти (ХМАПО). На кожному з факультетів обиралася одна кафедра, на якій було застосовано суцільний відбір викладачів.

Наведемо відповіді на деякі питання запропонованої анкети (повністю інструментарій надано в Додатку Д). Розглядаючи питання **причин та мотивів порушення прав на інтелектуальну власність була зроблена спроба з'ясувати**, з чим, на погляд респондентів, перш за все пов'язана проблема порушення прав на інтелектуальну власність. Отримані результати представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

«З чим, на Ваш погляд, перш за все пов'язана проблема порушення прав на інтелектуальну власність?» (% , R)*

№ в анкеті		викладачі вишів n=180	
		%	R
1	з відкритим доступом до інформації через Інтернет	35	1
2	з відсутністю у країні відповідної правової бази	31	2
4	з відсутністю покарання за порушення прав ІВ	29	3
5	з небажанням/неможливістю створювати власний інтелектуальний продукт: навіть докласти зусиль та створювати власний інтелектуальний продукт, якщо можна «запозичити» (привласнити) продукт, створений іншими	26	4
3	з правовим нігілізмом викладачів ЗВО	23	5-6
7	з низьким матеріальним рівнем викладачів, студентів	23	5-6
6	з поблажливим ставленням учасників освітнього процесу до фактів порушення прав на інтелектуальну власність	21	7
8	важко сказати	7	

* сума відсотків у стовпчику може перевищувати 100%, адже респондентам дозволялося обирати більше одного варіанту відповіді; черговість представлення даних (рангове місце, R) залежить від кількості голосів (відсотків), поданих за ту чи іншу інституцію викладачами вишів.

Чому викладачі ЗВО чинять так або інакше, зіштовхуючись з дилемою порушувати чи не порушувати права інтелектуальної власності, та обираючи найбільш прийнятну для себе модель поведінки? Якими є мотиви їхньої поведінки? Аби з'ясувати ставлення до даного питання у дослідженні респондентам пропонувалося надати відповіді на п'ять запитань. Нижче, у табл. 2.2, представлені їх узагальнені відповіді.

Таблиця 2.2

«Якою мірою Ви погоджуєтесь з твердженнями...?» (%)*

№		викладачі вишів n=180	
		1	2
1	особи, порушуючи права інтелектуальної власності, здебільшого не розуміють, що щось порушують, зокрема не розуміють того, що є плагіатом, «піратством» тощо	51	40
2	у викладачів переважає нейтральне або толерантне ставлення до недотримання прав інтелектуальної власності	41	36
3	у повсякденній освітній практиці майже не використовуються технічні засоби для оцінки оригінальності текстів, а тому ризик покарання за плагіат є мінімальним	45	39
4	порушення прав інтелектуальної власності відбувається через перенавантаження, цейтнот, необхідність виконання значного обсягу завдань у стислий термін	52	31
5	здебільшого викладачі не вважають, що є авторами розробок, які б доцільно було захищати як об'єкт інтелектуальної власності	48	32

* стовпчик «1» у таблиці є сумою узагальнених відповідей «погоджуюсь» та «радіше погоджуюсь»; стовпчик «2» є сумою узагальнених відповідей «не погоджуюсь» та «радіше не погоджуюсь»; сума даних у «1» та «2» може бути меншою за 100%, адже не наведені відповіді «важко сказати».

Усі наведені мотиви, як можна бачити, є достатньо дієвими, але найбільш «популярними», такими за які подано найбільше голосів викладачів ЗВО, є такі, що згруповані у трьох вербальних формулах: «особи, порушуючи права інтелектуальної власності, здебільшого не розуміють, що щось порушують, зокрема не розуміють того, що є плагіатом, «піратством» (№1 у списку), «порушення прав інтелектуальної власності відбувається через перенавантаження, цейтнот, необхідність виконання значного обсягу завдань у стислий термін» (№4) та «здебільшого викладачі не вважають, що є авторами розробок, які б доцільно було захищати як об'єкт інтелектуальної власності» (№5). Так вважають приблизно кожен другий опитаний викладач ЗВО. Викладачі, які мають позитивний досвід набуття (захисту) прав інтелектуальної власності на власні розробки, керівники

структурних підрозділів ЗВО середнього рівня (декан, заст. декана, завідувач кафедри) більшою мірою надають перевагу мотиву за №1, викладачі-власники розробок – №4.

У зв'язку з обмеженим обсягом цього дослідження неможливо навести результати опитування повністю, проте варто зауважити, що важливою складовою формування подальшого розвитку покоління є інтелектуальний продукт. У зв'язку з цим актуальності набувають знання у сфері реалізації та захисту прав інтелектуальної власності як умови створення сприятливого середовища для розвитку інтелектуальної діяльності, що безпосередньо впливає на темпи економічного розвитку провідних країн світу. Важливе місце у цьому процесі займають науково-педагогічні працівники ЗВО, основою діяльності яких є інтелектуальна (творча) діяльність, яка є підґрунтям розвитку усіх сфер діяльності суспільства. У зв'язку з цим підвищення їх кваліфікації щодо формування компетентності в сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності повинно стати важливим напрямом реформування освіти в Україні.

За результатами проведеного опитування можна зробити висновок про те, що студенти педагогічних закладів вищої освіти мають досить низький рівень знань, умінь та навичок у сфері інтелектуальної власності. Значна кількість опитаних студентів не розуміє проблем порушень у сфері інтелектуальної власності та академічної доброчесності, як її похідної. Проте, більшість опитаних вбачає необхідним отримати такі знання, уміння і навички в процесі навчання. Крім цього варто звернути також увагу на рівень розуміння викладачами закладів вищої освіти наслідків порушень прав інтелектуальної власності та значення результатів інтелектуальної діяльності для розвитку їх професійної активності.

На виконання **четвертого завдання** (*проаналізувати матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу*) проведено аналіз матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу з метою визначення можливості практичної підготовки майбутніх педагогічних працівників до діяльності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. В процесі практичної підготовки формуються навички підготовки заявок на оформлення охоронних документів,

проведення патентного пошуку, збору доказів порушення прав інтелектуальної власності та здійснення інших заходів, що є важливими для фахівців в процесі їх практичної діяльності. Можливість такої підготовки забезпечується наявністю доступу до мережі Інтернет та наявністю відповідних технічних пристроїв.

На виконання **п'ятого завдання** (*підготувати пропозиції щодо реалізації технології формування компетентності*), на основі проведеного діагностування сформовано пропозиції щодо реалізації технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО, що розкрито у наступних підрозділах.

Таким чином, діагностичний етап реалізації технології формування компетентності дозволяє формувати інші етапи технології, а також забезпечує можливість її корегування в процесі реалізації, що забезпечує належну якість підготовки фахівців у вказаному напрямку. Усі завдання педагогічної діагностики спрямовані на виявлення прогалин підготовки фахівців та способів їх усунення, що отримують реалізацію в процесі впровадження розробленої технології.

Мотиваційно-цільовий етап технології передбачає необхідність проведення заходів з мотивації випускників педагогічних закладів вищої освіти щодо необхідності формування у них компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення розуміння ними важливості формування такої компетентності для здійснення їх подальшої професійної діяльності, участі в освітньому процесі, науковій діяльності, співробітництві з суб'єктами господарювання в процесі ведення господарської діяльності. Вказане може реалізовуватись під час проведення лекційних та практичних занять, в процесі залучення студентів до роботи в межах реалізації інноваційних проектів закладами освіти, створенні бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій та в інших аспектах їх подальшої роботи за фахом.

Проведення визначених заходів є основою успішної реалізації мотиваційно-цільового етапу, що повинно також забезпечуватись діяльністю викладача, який формуватиме відповідну компетентність у випускників педагогічних ЗВО.

Ми виходили з того, що мотивація студентів в умовах автономії ЗВО та запровадження студентоцентрованого навчання, є одним із найбільш значущих елементів педагогічної технології. Формування студентоцентрованого навчання неможливе без формування у студентів цілей, задоволення яких є пріоритетним за даних умов. Як визначено в Законі України «Про вищу освіту», студентоцентроване навчання передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу [59]. Крім цього, студенти з високим рівнем мотивації проявляють наполегливість у прагненні досягти поставленої мети, вони більшою мірою впевнені в успішному результаті та отримують задоволення від подолання перешкод, які виникають на шляху просування до цієї мети [21, с. 89]. М.Портян, розглядаючи технологію формування ділових якостей зазначив, що цілеспрямована діяльність із формування ділових якостей студентів характеризується усвідомленням ними мети. Без усвідомлення мети студент не може судити про корисність власної діяльності. [58, с. 114].

У Національній доповіді «Освіта для сталого розвитку» підкреслено, що освіта повинна не тільки надавати наукові та технічні знання, а й забезпечувати відповідну мотивацію, пояснювати та здійснювати соціальну підтримку для формування навичок та їх використання [47].

Реалізація мотиваційно-цільового етапу спрямована на формування розуміння випускниками педагогічних ЗВО значимості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності і зміну особистісних мотивів до отримання знань, умінь і навичок у цій сфері. А. Колот визначає поняття мотивації як «сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій» [32, с. 6]. Варто зауважити, що мотивація формується завдяки ціннісним орієнтирам особистості, і, як зазначає Н. Тарарак, важливим є застосування

аксіологічного підходу, що має на меті введення тих, хто навчається, у світ цінностей і надання їм допомоги у виборі особистісно-значущої системи ціннісних орієнтацій. [71]. З теорії цінностей також виходить Дж. Равен, який зазначає, що «компетентність повинна розвиватись на основі особистих цінностей, що відрізняється від загальноприйнятих уявлень про принципи освіти» [84, с. 187].

Теорія цінностей стала основою для розвитку студентоцентризму, як основного принципу проведення реформ у вищій школі. Так, цінності здобувачів освіти формуються на підставі їх інтересів і бажань щодо отримання знань, умінь і навичок у певній сфері діяльності. У зв'язку з цим у закладах вищої освіти запроваджені дисципліни за вибором студентів, чим забезпечується можливість отримання ними бажаних компетентностей. З нашої точки зору цінності повинні мати першочергове значення в процесі складання навчальних планів відповідної спеціальності, а також в процесі розробки курсів за вибором студентів. В межах мотиваційного етапу студенти повинні сформулювати бачення щодо необхідності і важливості вивчення відповідної дисципліни з урахуванням різних факторів, зокрема: потреб ринку праці, рівня матеріального заохочення тощо.

Таким чином, метою мотиваційно-цільового етапу є створення системи стимулів, що обумовлюють потребу у формуванні компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, як складової їх інтегральної компетентності. Формування мотивації полягає у забезпеченні активізації діяльності студента, що спрямована на отримання знань, умінь і навичок необхідних для його професійного розвитку, а також для розвитку його як особистості та відповідального члена громадянського суспільства. При цьому важливо створити умови, за яких студент самостійно приймає рішення та формує власні мотиви для формування ним компетентності.

Завданнями мотиваційно-цільового етапу є:

– Формування усвідомлення студентами необхідності отримання компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності в процесі навчання;

– Забезпечення розуміння ролі компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності як складової формування інтегральної компетентності випускника педагогічного ЗВО.

– Створення системи факторів–мотиваторів щодо формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

– Розробка та запровадження у навчальний процес спеціальних інтерактивних форм і методів навчання з метою мотивації випускників педагогічних ЗВО до формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності, залучення студентів до практичної діяльності зі створення та забезпечення захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

– Розробка кожним студентом дерева цілей з метою формування перспектив майбутньої професійної діяльності.

Реалізація **першого завдання** (*формування усвідомлення студентами необхідності отримання компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності в процесі навчання*) базується на здатності випускників педагогічних закладів вищої освіти здійснювати охорону і захист прав інтелектуальної власності на створені ними об'єкти авторського права і суміжних прав, брати участь у інноваційних правовідносинах, завданням яких є створення та використання об'єктів інтелектуальної власності, управляти інтелектуальним капіталом педагогічного ЗВО. У зв'язку з цим для реалізації вказаного завдання необхідно наводити приклади участі студентів і викладачів у інноваційній діяльності, у процесі охорони і захисту результатів інтелектуальної (творчої) діяльності, успішної реалізації міжнародних проектів за участі закладів освіти, наукових установ тощо.

Друге завдання (*забезпечення розуміння ролі компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у формуванні інтегральної компетентності випускника педагогічного ЗВО*) пропонується реалізовувати шляхом порівняння досвіду закладів вищої освіти, що успішно реалізують інноваційні проекти та здійснюють комерціалізацію створених на їх базі об'єктів інтелектуальної власності. Крім цього важливо звернути увагу на чинне

законодавство та стратегічні плани розвитку освіти, а також вимоги ринку праці, відповідно до яких, підґрунтям для становлення і розвитку суспільства знань, ефективного міжнародного співробітництва та розвитку міжнародних наукових відносин, знання, уміння і навички у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності є необхідними.

Третє завдання (*створення системи факторів-мотиваторів щодо формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності*) є одним із найбільш вагомих. Формування у студентів педагогічних закладів вищої освіти мотивів до формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності повинно базуватись на розумінні ними: 1) перспектив кар'єрного росту та розширення меж професійної діяльності; 2) необхідності формування поглядів на результати наукової діяльності, як на матеріальну цінність; 3) реалізації ними завдань щодо підвищення якості освіти; 3) сутності їх майбутньої професійної діяльності, яка в тому числі включає створення, подальше використання та комерціалізацію власних результатів інтелектуальної діяльності, а також формування вказаної компетентності у учнів закладів середньої освіти.

Мотиваційно-цільовий етап технології формування компетентності повинен включати фактори-мотиватори, що полягають у забезпеченні формування зовнішнього середовища, зокрема це стосується створення відповідним ЗВО навчальних лабораторій, хабів, центрів трансферу технологій тощо. Крім цього, сприятливе зовнішнє середовище формується завдяки розвитку інтелектуального потенціалу співробітників ЗВО, а також участі ЗВО у проектах інноваційного розвитку і залучення у зв'язку з цим студентів та інших учасників освітнього процесу у реалізацію відповідних проектів. Таким чином забезпечується мотивація студентів до формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Крім цього, мотиваторами також повинні виступати ті фактори, що забезпечують надання винагороди різного рівня в процесі навчання та перспектив отримання додаткових матеріальних чи інших благ у майбутній професійній діяльності. Зокрема, це стосується розширення можливостей

працевлаштування майбутніх педагогів на ринку праці, отримання фінансової винагороди за діяльність з оформлення як прав на об'єкти інтелектуальної власності, можливість брати участь у наукових проектах, здійснювати підготовку фахівців до роботи у інноваційних інфраструктурах тощо. Крім цього, робота у міжнародних проектах самих вчителів та відповідно учнів, часто потребує знань у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Окрім необхідності забезпечення наявності факторів-мотиваторів, які сприяють позитивній зміні ставлення до формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО, закладам освіти необхідно звернути увагу на мінімізацію факторів-демотиваторів. З нашої точки зору можна визначити такі фактори демотиватори, що негативно впливають на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО:

Незадоволеність результатами навчання та відсутність подальших перспектив використання знань, умінь та навичок.

Низький рівень викладання дисциплін, що забезпечують формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Відсутність належного зовнішнього середовища, що сприяло б більш поглибленому вивченню дисципліни, зокрема наближеному до майбутньої професійної діяльності з елементами практичної діяльності.

Відсутність можливості для вибору дисциплін, що формують компетентність у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Четверте завдання (*розробка та запровадження у навчальний процес інтерактивних форм і методів навчання, залучення студентів до практичної діяльності зі створення та забезпечення захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності*) полягає у розробці таких методів навчання, що найбільш ефективно забезпечать можливість засвоєння матеріалу та формують зацікавленість студента у отриманні знань. Детальніше це питання буде висвітлено у підрозділі 2.2 цього розділу.

П'яте завдання (розробка студентом дерева цілей з метою формування перспектив майбутньої професійної діяльності) полягає у побудові випускником педагогічного ЗВО дерева цілей, досягнення яких є метою кожного окремого випускника. Відповідно, воно повинно включати такі цілі:

Набуття знань, умінь і навичок, що пов'язані з формуванням компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності

Розуміння процесу створення, охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Доведення фактів порушень у сфері інтелектуальної власності та академічної доброчесності, як похідної права інтелектуальної власності.

Участь у проектах інноваційного розвитку, робота у бізнес-інкубаторах, центрах трансферу технологій.

Участь у міжнародній науковій та педагогічній мобільності.

На виконання зазначених завдань випускник педагогічного ЗВО повинен отримати знання теоретичних основ права інтелектуальної власності, понятійно-термінологічного апарату, вміння орієнтуватись у законодавстві, що регулює діяльність у сфері інтелектуальної власності та діяльності у сфері інновацій, вміння збирати докази у разі порушення прав інтелектуальної власності, проводити комунікації, укладати договори, навички доказування у справах про порушення прав інтелектуальної власності, подачі заявок на отримання охоронних документів тощо. Зокрема, в процесі проведення експерименту, студенти Української інженерно-педагогічної академії подавали заявки на отримання авторських свідоцтв на створені ними об'єкти права інтелектуальної власності. Розуміючи важливість отримання практичних навичок оформлення документів, за результатами проведення мотиваційно-цільового етапу технології формування компетентності, студенти отримали відповідні охоронні документи. Мотивація студентів полягала в тому, що вони надають велике значення необхідності охорони власних інтелектуальних напрацювань, що є основою для захисту їх під час порушень.

Таким чином, мотиваційно-цільовий етап технології формування компетентності включає як необхідність створення підґрунтя самим ЗВО так і роботою кожного студента закладу вищої освіти щодо формування у цього компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

2.3. Змістовний і процесуально-діяльнісний етап технології формування компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності

Змістовний етап технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО передбачає створення навчальних планів, удосконалення змісту навчальних дисциплін, що викладаються у педагогічних ЗВО з метою формування компетентності в сфері охорони і захисту прав ІВ як складової інтегральної компетентності майбутніх педагогів. Діяльність на цьому етапі базується в тому числі на результатах, отриманих в процесі реалізації попередньо описаних етапів.

Метою вказаного етапу є вдосконалення змісту навчальних планів і програм підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти з метою формування у них компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Для досягнення поставленої мети етапу необхідно вирішити такі завдання:

– На підставі проведеного на діагностичному етапі моніторингу навчальних програм і силабусів внести зміни до змісту програм навчальних дисциплін з метою включення тем, модулів, питань спрямованих на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності;

– Розробити програми окремих навчальних дисциплін, що спрямовані на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО.

В процесі реалізації вказаного етапу ми використали результати аналізу, проведеного на діагностичному етапі, проаналізували освітньо-професійні програми педагогічних закладів вищої освіти, зокрема спеціальностей 011 Освітні,

педагогічні науки та 015 Професійна освіта другого (магістерського рівня). На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що тільки незначна частина закладів вищої освіти включила до навчальних планів підготовки магістрів дисципліни, які певною мірою формують компетентність у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У освітньо-професійній програмі Професійна освіта (Дизайн) другого (магістерського) рівня спеціальності 015 «Професійна освіта (Дизайн)», галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, Української інженерно-педагогічної академії, затвердженого 02.07.2020 в межах обов'язкового компоненту освітньої програми передбачено дисципліну «Патентознавство та авторське право», обсягом 4 кредити [52]. Варто звернути увагу, що у ОПП усіх спеціальностей Української інженерно-педагогічної академії включено вказану дисципліну, яка забезпечує формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Проте, аналіз програми навчальної дисципліни «Патентознавство та авторське право» дозволив виявити певні змістові прогалини, у формуванні компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності педагогічних працівників. Зокрема, встановлено необхідність включення тем, що спрямовані на розгляд питань, які розкривають особливості охорони, захисту і управління результатами інтелектуальної (творчої) діяльності випускників педагогічних ЗВО. Результати запровадження внесених змін відображено в 3.2.

У більшості ЗВО, навчальні плани яких підлягали аналізу, а саме у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, дисципліни, що спрямовані на формування зазначеної компетентності входять переважно до вибіркового компонента. Зокрема, відповідно до ОПП 015 Професійна освіта (економіка) Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у вибіркового блоці 2.1 Гуманітарні та соціально-економічні освітні компоненти передбачено

дисципліну «Право інтелектуальної власності та державне регулювання трансферу технологій», обсягом 5 кредитів [53]. Дисципліна «Інтелектуальна власність» передбачена у ОПП 015.39 «Професійна освіта (Цифрові технології)» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Проте, варто зауважити, що у ОПП переважної більшості закладів вищої освіти відсутні дисципліни, що спрямовані на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. В першу чергу це зумовлено відміною імперативної норми щодо необхідності включення дисципліни «Інтелектуальна власність» до навчальних планів підготовки фахівців, що на певному етапі розвитку вищої освіти в Україні була унормована Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.10.2004 [60].

Варто зауважити, що у деяких освітніх стандартах вищої освіти прямо передбачена необхідність формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, зокрема, у стандарті вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня, передбачено СК 12 – забезпечувати інтелектуальну власність на результати дослідницької/інноваційної діяльності у сфері освітніх, педагогічних наук. У зв'язку з цим варто звернути увагу на можливість включення окремим закладом вищої освіти відповідної компетентності. Крім цього, необхідність формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності передбачена опосередковано, через формування креативності, інноваційності, здатності застосовувати положення прикладних наук, здатності спрямування здобувачів освіти на прогрес і досягнення тощо. В контексті предмету цього дослідження, випускник педагогічного закладу вищої освіти повинен мати знання у сфері охорони, захисту і комерціалізації результатів їх інтелектуальної (творчої) діяльності, повинен уміти їх застосовувати на практиці, здійснювати управління ними та приймати рішення про їх ефективну передачу. Вказане є важливим аспектом діяльності педагога в сучасних умовах розвитку освіти.

Таким чином, забезпечення формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності може бути реалізовано як шляхом введення

у обов'язковий компонент так і у варіативну частину навчального плану окремої дисципліни та наскрізних модулів або тем в інших дисциплінах. У разі відсутності можливості включення окремої дисципліни до навчального плану, закладам освіти слід розглянути можливість включення додаткових модулів або тем до дисциплін, що передбачені в навчальному плані для формування професійної компетентності фахівця. Спосіб формування компетентності визначається закладом освіти самостійно з урахуванням таких факторів, як майбутня професійна діяльність фахівця, специфіка та порядок складання навчального плану тощо. Вибір закладом вищої освіти способу формування вказаної компетентності здійснюється з урахуванням особливостей побудови освітніх програм відповідного закладу вищої освіти.

Як нами було доведено вище, сьогодні випускники педагогічних закладів вищої освіти отримують недостатню кількість знань у сфері інтелектуальної власності, управління результатами творчої діяльності, питань академічної доброчесності та порушень у цій сфері. Не приділяється уваги практичній складовій формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

До прикладу проаналізуємо освітньо-професійну програму Вінницького державного педагогічного університету імені Івана Коцюбинського за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки другого (магістерського) рівня. До переліку обов'язкових та вибіркового компонентів не включені дисципліни, які спрямовані на формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Такі самі результати аналізу освітньо-наукової програми «Освітні, Педагогічні науки» (Педагогіка вищої школи) другого рівня вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [50], освітньо-професійної програми «Освітологія», спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки другого (магістерського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди [51] та більшості інших проаналізованих освітньо-професійних програм педагогічних закладів вищої освіти.

У зв'язку з цим було запропоновано включити до варіативної складової ОПП розроблену нами програму «Основи інтелектуальної власності в педагогічній діяльності», що представлено в табл. 2.3

Таблиця 2.3

Навчально-тематичний план дисципліни «Основи інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності»

№ з/п	Зміст	Денна форма навчання		
		ЛЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4	5
	Модуль 1. Теоретико-правові основи інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності			
1.	Тема 1. Вступ до інтелектуальної власності	2		2
	Практичне заняття 1. Підготовка есе «Значення інтелектуальної власності у педагогічній діяльності»		2	
2.	Тема 2. Основи авторського права	2		2
	Практичне заняття 2. Об'єкти авторського права, як результати педагогічної діяльності. Службові твори.		2	
3.	Тема 3. Охорона і захист прав на об'єкти промислової власності педагогічних працівників	2		2
	Практичне заняття 3. Особливості правової охорони об'єктів промислової власності педагогічних працівників		2	
4.	Тема 4. Право інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільних відносин	2		2
	Практичне заняття 4. Особливості правової охорони знаків для товарів та послуг у сфері педагогічної діяльності		2	
	Модуль 2. Охорона та захист прав на об'єкти інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності			
5.	Тема 5. Нормативно-правове забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності	2		2
	Практичне заняття 5. Складання переліку органів, уповноважених на охорону та захист прав інтелектуальної власності та їх повноважень у цій сфері.		2	
6.	Тема 6. Захист об'єктів інтелектуальної власності у мережі Інтернет	2		2
	Практичне заняття 6. Розробити алгоритм дій у разі порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності педагогічних працівників у мережі Інтернет		2	
7.	Тема 7. Юридична відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності.	2		2
	Практичне заняття 7. Процесуальні питання порушення прав інтелектуальної власності та прав академічної доброчесності.		2	
	Модуль 3. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності			
8.	Тема 8. Напрямки та способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, як результатів педагогічної діяльності.	2		2
	Практичне заняття 8. Скласти таблицю можливих способів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності педагога		2	

1	2	3	4	5
9.	Тема 9. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності педагогів: основні види та порядок укладення.	2		2
	Практичне заняття 9. Скласти договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності відповідно до умови задачі		2	
10.	Тема 10. Використання результатів інтелектуальної діяльності педагога в господарській діяльності	2		2
	Практичне заняття 10. Порядок передачі майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства		2	
	Усього годин:	20	20	20

Запропонована програма є примірною та може розглядатися як базова для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників будь-яких педагогічних закладів вищої освіти, а також інших закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку за відповідними спеціальностями, включає основні теми, що надають можливість формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Теми навчально-тематичного плану пропонуємо розкрити за напрямками, визначеними у Додатку Л (Табл. Л.1).

Як приклад гнучкості розробленої технології теми можуть змінюватись залежно від спеціальності в межах якої здійснюється підготовка майбутнього педагога. Зокрема, з нашої точки зору, для спеціальності 015 Професійна освіта (Комп'ютерні технології) слід окрему увагу приділити вивченню таких тем:

- Особливості охорони і захисту прав на компонування напівпровідникових виробів;
- Охорона і захист авторських прав на комп'ютерні програми
- Докази і доказування у процесі захисту авторських прав та прав на компонування напівпровідникових виробів.
- Службовий твір, як об'єкт права інтелектуальної власності
- ІТ кластер як платформа створення об'єктів інтелектуальної власності.
- Змістовне наповнення відображено в Додатку Л Табл. Л.2

Для спеціальності 015 Професійна освіта (Дизайн) варто включити до тем дисципліни «Інтелектуальна власність» такі:

- Авторське право на дизайнерські проекти.
- Договірне забезпечення передачі прав на дизайнерські проекти та твори мистецтва.

- Службовий твір: поняття, особливості створення, охорони і захисту.

Змістовне наповнення відображено в Додатку Л Таблиці Л.3

Таким чином, змістовне наповнення дисципліни, що спрямована на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності повинно відображати особливості предметної спеціалізації майбутнього педагога. З урахуванням зазначеного принципу формування компетентності має найбільш ефективний результат, оскільки забезпечує можливість отримання саме тих знань, умінь, навичок та професійно-важливих якостей, які є необхідними для подальшої професійної діяльності педагога. Формування навчально-тематичного плану та його змістовного наповнення без урахування предметної спрямованості фахівця може навіть стати демотиватором до вивчення відповідної дисципліни студентами та відсутності досягнення необхідного результату.

Основним пріоритетом викладачів, враховуючи те, що здебільшого спеціальні дисципліни можуть бути передбачені у варіативній частині навчального плану, є мотивація студентів до їх обрання.

Крім цього, важливо розглянути можливість включення окремих модулів або тем до дисциплін, які передбачені для відповідної спеціальності. Зокрема, можна навести приклад необхідності включення відповідних тем до модулів дисципліни, що передбачена ОПП 011 Освітні педагогічні науки другого (магістерського) рівня Української інженерно-педагогічної академії, до обов'язкового компоненту якої входить дисципліна «Освітні інновації», яка включає 3 модуля:

ЗМ 1. Інноваційні тенденції розвитку освіти:

Тема 1 Інноваційні виміри сучасної освіти

Тема 2 Інноваційна культура педагога

ЗМ 2 Інноваційні технології навчання: сутність та специфіка:

Тема 3 Основи інноватизації освітніх процесів

Тема 4 Навчальний тренінг у процесі вивчення дисципліни

Тема 5 Ділова гра у педагогічній діяльності

Тема 6 Кейс технології в освіті

ЗМ 3 Технології удосконалення інноваційної діяльності:

Тема 7 Основи педагогічної евристики

Тема 8 Здоров'язберігаючі технології в освіті

Тема 9 Технології упровадження, систематизації та узагальнення інноваційної діяльності суб'єктів педагогічного процесу.

Метою курсу є удосконалення у студентів таких компетентностей, як аргументовано обирати технологію навчання з дисципліни і теми у відповідності до мети й особливостей їх змісту, здійснювати проектування засобів освітньої інноватики, розробляти стратегічну і тактичну програму впровадження інновацій в освітній процес; аналізувати результати впровадження інноваційних технологій навчання і виховання в освітній процес, вибудовувати стратегію і тактику особистісного професійного зростання.

В межах вказаної дисципліни можливо розглянути питання щодо включення тем, що стосуються поняття та правил академічної доброчесності, а також питань захисту авторських прав на створені технології навчання і виховання, способи та методи викладання, результати творчої діяльності педагога тощо.

Як вказує А. Вітченко комплексною можна вважати таку освітню програму (навчальний курс), яка відзначається інтегральною, цільовою спрямованістю, має багатокomпонентну і різнорівневу змістовну структуру, синтезує різні види і форми освітньо-професійної підготовки (теоретичне навчання, практику, дослідницьку роботу, самоосвіту) відповідно до рівня і ступеня вищої освіти, профілю освітньої програми (освітньо-професійна, освітньо-наукова), очікуваних результатів навчання [9].

Таким чином, пропонуємо:

до модуля 1 додати тему «Академічна доброчесність, як складова інноваційної діяльності працівника освіти»;

до модуля 2 додати тему «Авторське право на результати інноваційної діяльності працівника освіти»;

до модуля 3 додати тему «Правові основи охорони результатів інноваційної педагогічної (науково-педагогічної) діяльності як об'єктів інтелектуальної власності».

Змістовне наповнення вказано в Додатку Л Табл. Л.4

Аналіз освітньо-професійних програм підготовки магістрів спеціальностей 011 Освітні педагогічні науки та 015 Професійна освіта надали можливість зробити висновок про необхідність впровадження у дисципліни обов'язкового блоку модулів, що забезпечуватимуть формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Наприклад, можливо введення модуля «Охорона і захист прав інтелектуальної власності в процесі здійснення інноваційної педагогічної (науково-педагогічної) діяльності». Зміст модуля доцільно розкрити в таких темах:

Результати інтелектуальної (творчої) діяльності педагогічних працівників в процесі ведення інноваційної діяльності

Особливості охорони і захисту прав інтелектуальної власності на створені в процесі інноваційної діяльності об'єкти

Способи комерціалізації прав на результати інноваційної діяльності

Договірне забезпечення реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності

Порядок захисту прав на результати інноваційної діяльності

Змістовне наповнення тем розкрито у Додатку Л (Табл. Л.5):

Окремо також доцільно виділити модуль: «Авторське право на результати інноваційної діяльності працівника освіти», що розкривається в межах таких тем:

Поняття та загальна характеристика авторського права на об'єкти інноваційної діяльності працівника освіти.

Порядок оформлення авторського права.

Авторське право на службовий твір: порядок виникнення, оформлення, використання.

Управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Правопорушення у сфері авторських і суміжних прав та форми і способи їх захисту.

Юридична відповідальність за порушення авторських і суміжних прав.

Особливості доказування у справах про порушення авторських і суміжних прав.

Змістовне наповнення тем модуля відображено в Додатку Л (Табл. Л.6).

Включення зазначених модулів надасть можливість випускникам педагогічних ЗВО отримати знання, уміння, навички та інші професійні якості у сфері інтелектуальної власності і сформуванню необхідну для провадження подальшої професійної діяльності компетентність, що надасть їм можливість бути конкурентоспроможними на ринку праці відповідно до вимог сучасного законодавства.

Важливим аспектом підготовки педагогічного працівника до майбутньої професійної діяльності є формування у нього знань у сфері академічної доброчесності, що є похідною права інтелектуальної власності. Таким чином, важливо забезпечити можливість вивчення питань академічної доброчесності в межах формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Пропонується включити тему: «Академічна доброчесність, як складова інноваційної діяльності працівника освіти». Змістовне наповнення цієї теми доцільно розкрити за такими напрямками:

Академічна доброчесність як похідна права інтелектуальної власності.

Види порушень академічної доброчесності.

Розмежування порушень академічної доброчесності та порушень прав інтелектуальної власності.

Порядок внутрішнього забезпечення якості освіти.

Процедурні питання захисту прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності у закладі освіти

Докази і доказування у процесі розгляду справ про порушення прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності

Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності.

Аналізуючи освітньо-професійні програми підготовки педагогічних працівників у Бердянському державному педагогічному університеті та Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка ми визначили дисципліни, до яких варто включити модулі, що спрямовані на формування знань у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка викладається дисципліна «Інтелектуальна власність». Пропонуємо до програми вивчення вказаної дисципліни додати модуль «Охорона і захист об'єктів інтелектуальної власності педагогічних працівників». Теми та їх змістове наповнення розкрито в табл. 2.4

Таблиця 2.4

**Змістове наповнення тем модуля
«Охорона і захист об'єктів інтелектуальної власності педагогічних
працівників»**

№	Тема	Зміст
1	2	3
1	Результати інтелектуальної діяльності педагогічних працівників, як об'єкти інтелектуальної власності.	Поняття та види об'єктів інтелектуальної власності як результатів творчої діяльності педагогічного працівника. Об'єкти авторського права та суміжних прав як результати діяльності педагогічного працівника Об'єкти права промислової власності як результати діяльності педагогічного працівника
2	Особливості охорони і захисту окремих об'єктів інтелектуальної власності педагогічних працівників.	Загальні засади охорони і захисту прав інтелектуальної власності на результати інноваційної діяльності. Органи управління у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності Порядок отримання охоронних документів на об'єкти авторського права. Порядок отримання охоронних документів на об'єкти промислової власності.
3	Правопорушення у сфері інтелектуальної власності та юридична відповідальність	Поняття та види юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності Кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності Цивільно-правова відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

1	2	3
4	Докази та доказування в процесі захисту порушених прав інтелектуальної власності	. Поняття та види доказів у справах про порушення авторських прав та прав на компоновання напівпровідникових виробів. Допустимість та належність доказів Способи подачі доказів.
5	Особливості комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності педагогічних працівників	Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності як важливий елемент управління результатами творчої діяльності. Види інноваційних інфраструктур та особливості здійснення діяльності в їх межах Технопарк та технополіси як спосіб комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Центри трансферу технологій та їх використання в процесі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

У Бердянському державному педагогічному університеті до освітньо-професійної програми включено дисципліну «Інноваційна діяльність в професійній освіті». З аналізу робочої програми видно, що вона не забезпечує в повній мірі формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У зв'язку з цим пропонуємо включення додаткового модуля «Охорона і захист результатів інноваційної діяльності педагогічного працівника». Темі та змістовне наповнення модуля розкрито в табл. 2.5

Таблиця 2.5

**Змістовне наповнення тем модуля
«Охорона і захист результатів інноваційної діяльності педагогічного
працівника»**

№	Тема	Зміст
1	2	3
1	Інноваційна діяльність як передумова створення об'єктів ІВ.	Поняття інноваційної діяльності та особливості правового регулювання її здійснення. Поняття та види результатів інноваційної діяльності працівника освіти. Правовий статус суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності.

1	2	3
2	Створення, охорона, захист та використання об'єктів інтелектуальної власності педагогічних працівників.	Загальна характеристика створення, охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності працівників освіти Правове регулювання охорони і захисту прав інтелектуальної власності працівників освіти. Порядок оформлення та подання заявки на оформлення авторського права на результати інноваційної діяльності. Видача свідоцтва про державну реєстрацію авторського права. Порядок оформлення та подання заявки на оформлення прав на об'єкти промислової власності (винаходи, користі моделі, промислові зразки тощо). Видача патентів про державну реєстрацію права промислової власності.
3	Службовий твір: поняття, порядок створення, охорони, комерціалізації	Поняття службового твору, як об'єкта авторського права Договір про розподіл майнових прав на службовий твір Договірне забезпечення створення службових творів Порядок оформлення прав на службовий твір.
4	Академічна доброчесність як похідна охорони і захисту прав інтелектуальної власності	Поняття академічної доброчесності та критерії її дотримання. Види порушень прав академічної доброчесності. Відмінні характеристики порушень правил академічної доброчесності та правил інтелектуальної власності. Відповідальність за порушення правил академічної доброчесності Порядок притягнення до відповідальності за порушення правил академічної доброчесності.
5	Особливості управління об'єктами інтелектуальної власності педагогічного працівника	Способи управління об'єктами ІВ педагогічного працівника. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності як важливий елемент управління результатами творчої діяльності. Види інноваційних інфраструктур та особливості здійснення діяльності в їх межах Технопарк та технополіси як спосіб комерціалізації об'єктів ІВ Центри трансферу технологій та їх використання в процесі комерціалізації об'єктів ІВ.

Зміст дисципліни «Патентознавство і авторське право», що викладається для студентів Української інженерно-педагогічної академії, було запропоновано трансформувати, додавши теми, що спрямовані на формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Запропоновані нами теми та їх змістовне наповнення відображено в табл. 2.6

Змістовне наповнення тем дисципліни «Патентознавство і авторське право»

№	Тема	Зміст
1	2	3
1	Інноваційна діяльність як передумова створення об'єктів інтелектуальної власності.	Поняття інноваційної діяльності та особливості правового регулювання її здійснення. Поняття та види результатів інноваційної діяльності працівника освіти. Правовий статус суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності.
2	Створення, охорона, захист та використання об'єктів інтелектуальної власності педагогічних працівників.	Загальна характеристика створення, охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності працівників освіти Правове регулювання охорони і захисту прав інтелектуальної власності працівників освіти. Порядок оформлення та подання заявки на оформлення авторського права на результати інноваційної діяльності. Видача свідоцтва про державну реєстрацію авторського права. Порядок оформлення та подання заявки на оформлення прав на об'єкти промислової власності (винаходи, користі моделі, промислові зразки тощо). Видача патентів про державну реєстрацію права промислової власності.
3	Службовий твір: поняття, порядок створення, охорони, комерціалізації	Поняття службового твору, як об'єкта авторського права Договір про розподіл майнових прав на службовий твір Договірне забезпечення створення службових творів Порядок оформлення прав на службовий твір.
4	Академічна доброчесність як похідна охорони і захисту прав інтелектуальної власності	Поняття академічної доброчесності та критерії її дотримання. Види порушень прав академічної доброчесності. Відмінні характеристики порушень правил академічної доброчесності та правил інтелектуальної власності. Відповідальність за порушення правил академічної доброчесності Порядок притягнення до відповідальності за порушення правил академічної доброчесності.
5	Особливості управління об'єктами інтелектуальної власності педагогічного працівника	Способи управління об'єктами інтелектуальної власності педагогічного працівника. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності як важливий елемент управління результатами творчої діяльності. Види інноваційних інфраструктур та особливості здійснення діяльності в їх межах Технопарк та технополіси як спосіб комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Центри трансферу технологій та їх використання в процесі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Дотримуючись принципу студентоцентрованого навчання, з метою створення освітнього середовища, орієнтованого на надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії, пропонується включити до переліку дисциплін за вибором студента курс «Захист прав інтелектуальної власності працівників освіти», або додатковий спецкурс «Міжнародні механізми захисту прав інтелектуальної власності».

Крім цього акцентуємо увагу на необхідності звернути увагу також на зміни, що відбулись у освітніх стандартах. Зокрема, 11.05.2021 затверджено стандарт вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Однією із компетентностей, що визначені додатково для освітньо-наукових програм є спеціальна компетентність 12 – Здатність забезпечувати інтелектуальну власність на результати дослідницької/інноваційної діяльності у сфері освітніх, педагогічних наук. Відповідним результатом навчання визначено РН 13 Захищати інтелектуальну власність, здійснювати комерціалізацію результатів науково-дослідницької та проектної діяльності [61, с. 7,8].

Таким чином, до освітньо-наукових програм спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки обов'язково пропонується включити дисципліну «Основи інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності», що повинна забезпечити вказану компетентність та відповідний результат навчання.

Процесуально-діяльнісний етап спрямований на розробку та впровадження підходів до навчальної діяльності з метою формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО. Формування компетентності, визначеної у дослідженні має свої особливості, що зумовлено як необхідністю засвоєння студентами теоретичного матеріалу, так і формування у них практичних навичок охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Метою вказаного етапу є модернізація процедури формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності з

урахуванням принципу студентоцентризму та в умовах запровадження дистанційної та змішаної форми навчання.

Завданням цього етапу реалізації технології є:

Створення ефективного алгоритму діяльності для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО.

Обрання і впровадження форм і методів навчання з урахуванням особливостей підготовки магістрів за предметним спрямуванням.

Реалізація наскрізного підходу до формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО.

Як вказує Л. Подоляк, проблема формування навчальної діяльності – це перш за все процес становлення суб'єкта цієї діяльності. Основними характеристиками суб'єкта навчальної діяльності є мотивація, цілеспрямованість, активність, самостійність. Психологічну характеристику студента як суб'єкта навчальної діяльності слід розпочати з аналізу її мотиваційно-цільової основи, оскільки цілі, потреби, цінності та мотиви є її системоутворювальною ланкою [57].

Реалізація першого завдання (*створення ефективного алгоритму діяльності для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти*) передбачає розробку більш доцільної організації начального процесу в межах запропонованої до реалізації технології формування компетентності, а також включає елементи технологій управління знаннями. Остання має важливе значення для розвитку освіти, формування практичних навичок і особистих якостей випускників педагогічних закладів вищої освіти. Таким чином, управління знаннями є обов'язковим елементом створення алгоритму діяльності для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, що розуміється з позиції створення нових можливостей для засвоєння знань, умінь та формування навичок і важливих особистих якостей майбутніх педагогів.

За результатами реалізації цього етапу технології ми розробили й запропонували для використання алгоритм реалізації технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, який поєднав у собі переважну більшість процесуальних дій, які відбуваються в межах реалізації технології й таким чином спростив її широке запровадження. Алгоритм реалізації розроблений для усіх етапів технології. табл. 2.7. Повністю алгоритм наведено у додатку Б.

Таблиця 2.7

Фрагмент алгоритму реалізації технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти

(процесуально-діяльнісна складова)

№ з/п	Зміст діяльності	Терміни
<i>1. Мотиваційно-цільовий етап</i>		
	Мотиваційна підготовка випускників педагогічних ЗВО щодо усвідомлення необхідності формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.	вересень-жовтень
	Побудови випускниками особистого дерева цілей.	жовтень
	Реалізація системи заходів щодо мотивування слухачів формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.	Увесь період навчання
	Стимулювання випускників магістратури педагогічних ЗВО до саморозвитку й самовдосконалення	Увесь період навчання

Реалізація другого завдання (*обрання і впровадження форм і методів навчання з урахуванням особливостей підготовки магістрів за предметним спрямуванням*) передбачає визначення найбільш доцільних форм подачі матеріалу та методів активізації пізнавальної діяльності в процесі формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

У Законі України «Про вищу освіту» [59] визначено основні форми освітнього процесу, що включають навчальні заняття, самостійну роботу,

практичну підготовку та контрольні заходи, а також окреслено основні види навчальних занять у вищій освіті, якими є лекції, лабораторні, практичні семінарські, індивідуальні заняття та консультації. При цьому, в межах автономії закладів вищої освіти та з урахуванням студентоцентризму, заклад вищої освіти може впроваджувати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять, що є ефективними для формування компетентності в межах конкретної дисципліни чи спеціальності. За результатами проведеного дослідження найбільш необхідною класичною формою подання інформації є лекція. Проте, варто звернути увагу на те, що засвоєння матеріалу залежить від способу подачі матеріалу. Як вказує Ф. Гарєєва, сукупність форм і методів навчання створює єдиний дидактичний комплекс, функціонування якого підпорядковано об'єктивним психолого-педагогічним закономірностям навчального процесу. [12].

Застосування класичних форм освітнього процесу є важливим та необхідним в процесі підготовки фахівця, проте їх ефективність залежить від особливостей реалізації кожної з форм. Так, наприклад, в процесі проведення навчальних занять, зокрема лекції, доцільним є обрання відповідного способу подання інформації, що націлений на найбільш ефективне його засвоєння в умовах діджиталізації освітнього процесу та широкого доступу до знань за допомогою ІКТ. Наприклад, І. Шумілова рекомендує під час формування певних гуманітарних компетентностей (зокрема загальнокультурної) застосовувати такі форми організації навчання:

- проблемно-розвивальні лекції: проблемна, лекція-консультація, бінарна, розповідь;
- студентські науково-практичні конференції;
- конкурси студентських робіт; сюжетно-рольові ігри; диспути; дискусії; робота в малих групах тощо [79, с. 426–427].

На наш погляд, в процесі формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності важливим є проведення лекційних занять з використанням наочних матеріалів, що забезпечить можливість більш якісного сприйняття інформації студентами. Також, лекція-бесіда дозволить студентам краще зрозуміти сутність та значення прав інтелектуальної власності та

необхідність їх охорони, а також захисту разі їх порушення. В свою чергу, необхідним є також проведення проблемних лекцій, зокрема у зв'язку з необхідністю роз'яснення питань, що стосуються особливостей застосування законодавства, що регулює правовідносини у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Ми приділили значну увагу вибору форм проведення семінарських та практичних занять. Зокрема, опитування під час проведення семінарських занять важливо проводити з тем, що розкривають теоретичні основи охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Питання були сформульовані таким чином, щоб за результатами підготовки студент отримав розуміння того, яким чином необхідно застосовувати їх на практиці.

Важливого значення для формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності набувають практичні роботи, що допомагають краще засвоїти теоретичний матеріал. Ефективно застосовувати такі форми, як проблемне есе, зокрема для висвітлення актуальних проблем правового регулювання та проблем, що виникають в практиці застосування законодавства у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Крім цього, в процесі формування вказаної компетентності, варто приділити увагу вирішенню практичних завдань-кейсів, що покликані сформувати розуміння порядку охорони прав інтелектуальної власності. Завдання-кейси формуються на основі реальних ситуацій, що виникли або можуть виникнути в процесі охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Для моделювання таких ситуацій використовувались рішення судів, рішення по скаргах до компетентних органів, або звернення громадян за захистом їх порушених прав. Застосування завдань-кейсів також може здійснюватись за запитамі юридичних осіб, які їх формують на підставі тих обставин, що виникли у них в процесі їх практичної діяльності. Застосування так званих кейс-технологій забезпечує ефективну підготовку майбутніх фахівців-педагогів та їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Для проведення такого заняття сформовано фабули справ та розміщено їх для ознайомлення студентам шляхом опублікування методичних вказівок в

корпоративній системі ЗВО чи іншим зручним способом. Виконання завдання проведено в малих групах, а також індивідуально. Фабули завдань сформовані окремо для виконання студентом самостійно та для виконання в малих групах. Після ознайомлення зі змістом кейсу студенти ознайомлюються з літературою та відповідними нормативно-правовими актами з теми. На занятті, якщо передбачено виконання завдання індивідуально студентом, він самостійно вирішує поставлені питання та презентує викладачу та іншим студентам результати своєї роботи. У разі виконання завдання в малих групах, студенти у команді приймають рішення щодо алгоритму дій для вирішення питань задачі та презентують його під час проведення заняття. Важливо, щоб усі студенти виконували одне і те ж завдання. Це створить умови для більш ефективного засвоєння матеріалу. Також кожна група презентує власний варіант вирішення ситуації, що розширить уявлення студентів про можливі способи вирішення нестандартної ситуації на практиці.

Одним із важливих елементів проведення практичних занять є формування можливості підготовки пакету документів для самостійної охорони створених об'єктів інтелектуальної власності. документації для отримання охоронних документів на створений об'єкт інтелектуальної власності. Майбутні викладачі здебільшого створюють об'єкти авторського права, проте така практична робота також повинна включати підготовку пакета документів для отримання охоронних документів на об'єкти промислової власності. Завдання повинні бути сформовані таким чином, щоб студенти отримали практичні навички охорони об'єктів інтелектуальної власності, що найчастіше ними створюються, та зрозуміти особливості заповнення заявок на отримання охоронних документів, залежно від виду об'єкта інтелектуальної власності.

Особливого значення для формування компетентностей в процесі навчання набувають методи інтерактивного навчання, зокрема, метод мозкового штурму, який полягає у стимулюванні творчої активності студентів, які в свою чергу генерують значну кількість варіантів вирішення проблеми, що перед ними розкривається. Генерування ідей здійснюється для пошуку найбільш вдалого вирішення проблеми. При цьому студенти діляться на дві групи. Одна група

генерує ідея, а інша їх аналізує та обирає ту, яка на їх погляд є найкращою. Проте важливо зауважити, що жодна ідея не повинна піддаватись критиці. Частково метод мозкового штурму може застосовуватись в процесі вирішення практичних задач, зокрема в процесі розгляду питань збирання доказів та доказування у справах про порушення прав інтелектуальної власності. Під час практичного заняття студентам пропонується для розгляду практична ситуація, в якій відбувається порушення прав інтелектуальної власності. В основі таких ситуацій можуть лежати судові справи. Студенти в межах описаної ситуації повинні запропонувати які докази можуть бути надані суду для доведення вини сторони та застосування до них відповідних санкцій майнового чи немайнового характеру. При цьому кожен студент повинен висловити свої думки з приводу прийнятних та допустимих доказів, а також варіантів їх отримання та подачі до суду. Після аналізу та оцінки допустимості застосування таких ідей, обирається найбільш прийнятні варіанти. Студенти можуть вільно висловлювати свою точку зору, об'єднуючись у групи чи індивідуально. Усі учасники при цьому мають рівні права та можуть надавати будь-яку кількість пропозицій. Для ефективнішого сприйняття ідей, їх варто записувати.

На підставі вказано можна навести приклади застосування таких специфічних форм лекцій, семінарів, практичних занять для засвоєння матеріалу, що передбачений відповідною дисципліною (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Приклади різних форм занять, що використовуються для формування компетентності у сфері охорони та захисту прав ІВ в межах технології

Вид навчального заняття	Орієнтовна тематика
1	2
Лекції	
Лекція розповідь	Вступ до інтелектуальної власності
Проблемна лекція	Юридична відповідальність за порушення прав ІВ та академічної доброчесності.
Оглядова лекція	Інноваційна діяльність як передумова створення об'єктів ІВ
Семінари	
Семінар-конференція	Порядок передачі майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства.
Семінар-бесіда	Алгоритм дій у разі порушень прав на об'єкти ІВ у мережі Інтернет.

Практичні заняття	
1	2
Вирішення завдань-кейсів	Процесуальні питання порушення прав інтелектуальної власності та прав академічної доброчесності.
Дискусія	Визначення способу охорони конкретного об'єкту інтелектуальної власності.
Мозковий штурм	Докази і доказування в процесі вирішення справ про порушення прав інтелектуальної власності.

Важливого значення сьогодні набувають методи дистанційного навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У зв'язку з цим пропонується застосувати нові форми здійснення самостійної роботи здобувачів освіти та, відповідно, проводити оцінку виконання ними завдань. Такими є індивідуальні навчально-дослідні завдання, як «вид позааудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом зі складанням підсумкового іспиту чи заліку з даної навчальної дисципліни» [7, с. 244–246]. Виконані навчально-дослідні завдання повинні обов'язково бути представлені в процесі проведення практичних чи семінарських занять, що сприятиме ефективному засвоєнню матеріалу не тільки студентом, який виконував завдання, але й іншими студентами групи. Крім цього таке завдання повинно мати дискусивний характер для стимулювання наукової та пошукової діяльності здобувача освіти. В процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій представлення завдання повинно супроводжуватись відповідним наочними матеріалами, підготовка яких є одним із ефективних способів засвоєння матеріалу, розвитку критичного мислення, усвідомлення шляхів вирішення проблеми.

Тематика завдань для самостійної роботи повинна відповідати програмі курсу та поглиблювати знання студентів з певного питання курсу або ж вказувати на проблеми практики застосування правових норм та діяльності у відповідній сфері. Застосування зазначених форм та методів проведення занять дозволяє

повноцінно реалізувати технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО.

Реалізація третього завдання (*Реалізація наскрізного підходу до формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО*) передбачає планування навчального процесу забезпечуючи його комплексність та системність. В процесі реалізації технології навчальний матеріал розподілений раціонально, з урахуванням уникнення повторів у програмах навчальних дисциплін, щоб вони забезпечували формування компетентності в цілому. Важливо звернути увагу на те, що реалізація наскрізного підходу формування здійснюється на основі алгоритму реалізації технології формування компетентності, елемент якого відображено в Табл 2.8

Наскрізний підхід формування у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності повинен здійснюватись на основі принципу послідовності та забезпечується не тільки викладанням спеціальних дисциплін, але й у інших кусах та дисциплінах, що викладаються відповідно до освітньо-професійної програми підготовки педагогів. Важливо зазначити, що підхід повинен враховувати необхідність як теоретичної підготовки так і формування практичних навичок у випускників, а також регулювання самостійної роботи та використання отриманих знань у процесі підготовки магістерської дипломної роботи з базових дисциплін.

Важливим аспектом реалізації цього завдання є залучення до викладання дисциплін висококваліфікованих працівників, які мають досвід охорони і захисту прав інтелектуальної власності, а також науково-педагогічних працівників, що володіють такою компетентністю та навиками її формування. З точки зору К. Астахової, викладач, який здатний підготувати компетентного висококваліфікованого, конкурентоздатного на ринку праці спеціаліста, який відповідає поточним і перспективним потребам суспільства:

– висока професійна компетентність, яка передбачає глибокі знання і широку ерудицію у науково-предметній області, нестандартне мислення, володіння інноваційною тактикою і стратегією, методами вирішення творчих завдань;

– педагогічна компетентність, яка включає знання основ педагогіки і психології, медико-біологічних аспектів інтелектуальної діяльності, володіння сучасними формами, методами, засобами і технологіями навчання; соціально-економічна компетентність, яка передбачає знання глобальних процесів розвитку цивілізації і функціонування сучасного суспільства, а також основ психології, соціології, економіки, менеджменту і права;

– комунікативна компетентність, яка включає розвинену літературну усну і письмову мову; володіння іноземними мовами, сучасними інформаційними технологіями, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування;

– високий рівень професійної і загальної культури, який включає сформований науковий світогляд, сталу систему духовних, культурних та інших цінностей в їх національному і загальнолюдському розумінні [2, с. 131-132].

В сучасних умовах розвитку суспільства та з урахуванням важливості створення освітнього середовища, вільного від порушень прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності, науково-педагогічному та педагогічному працівникові варто бути інноваційно орієнтованим, мати високий рівень поваги до прав і свобод суб'єктів інноваційної діяльності, зокрема не порушувати та поважати права інтелектуальної власності, здійснювати охорону і захист прав інтелектуальної власності на створені ним об'єкти.

Оволодіння такими характеристиками є можливим завдяки оновленій системі підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, та актуалізацією вказаної тематики на семінарах, курсах підвищення кваліфікації, виступах, круглих столах.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що запровадження розробленої цього етапу технології дозволить значно підвищити рівень професійної підготовки майбутніх педагогів, що дозволить вивести на новий рівень систему педагогічної освіти в Україні.

2.4. Контрольно-оцінний етап технології формування компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності

Контрольно-оцінний етап технології формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО, передбачає створення системи оцінки сформованості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО. Діяльність в межах вказаного етапу спрямована на забезпечення розуміння результатів рівня формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО. Його важливість обумовлена потребою встановлення результативності технології задля наступного її впровадження та застосування у майбутньому в різних ЗВО України.

Важливість вимірювання рівня сформованості компетентності зумовлено розвитком освіти, побудованої на засадах компетентнісної парадигми. Як зазначав М. Планк, «існує тільки те, що можна вимірювати»[67]. Ця гіпотез вказує на значимість оцінювання, що є як передумовою так і результатом освітнього процесу. Надавати якісні освітні послуги можливо виключно за умови вимірювання рівня сформованості інтегральної компетентності студентів педагогічних ЗВО та її складових елементів. Знання, уміння, навички та інші особисті якості, отримані під час навчання спрямовані на надання випускнику можливості ефективно виконувати професійні завдання в процесі його діяльності. Тільки у такому разі освіта, наука та практика утворюють єдиний організаційний механізм, який здатний до функціонування на належному рівні. Тому, метою процесу оцінювання є, в першу чергу, встановлення рівня успішності студента, як в процесі так і за результатами навчання, та можливості ведення ним подальшої професійної діяльності. Крім цього, встановлення рівня сформованості знань, умінь та навичок та інших особистих якостей дозволяє виявити ті прогалини які впливають на якість надання освітніх послуг. У разі виявлення в процесі оцінювання недоліків, може бути прийняте рішення про внесення змін до змісту навчальних планів, програм,

стандартів, удосконалення методів викладання, зміни у проведенні самостійної роботи студентів тощо. Це є рушійною силою подальшого розвитку освіти, як основи економічної стабільності держави.

Як ми наголошували у 2.2, компетентнісна модель є фактично системою знань, умінь, навичок та особистих якостей фахівця, якими він повинен володіти для успішного виконання професійної діяльності. Формування компетентностей, які входять до складу компетентнісної моделі забезпечується за допомогою різних форм, методів, навчальної діяльності, традиційних і новітніх педагогічних технологій тощо. Результат освітньої діяльності повинен обов'язково оцінюватись. В свою чергу рівень засвоєння студентами теоретичних знань та спроможності їх реалізації на практиці є одним із показників якості освітньої діяльності закладу освіти та ефективності застосовуваної ним певної освітньої технології в контексті формування окремих компетентностей, що підлягають оцінюванню. Якість освіти, як педагогічна категорія є квінтесенцією сутності поняття, процедур діагностування, аналізу явищ і властивостей суб'єктів освітнього процесу [76].

Як пише О. Ляшенко, «об'єктами оцінювання є: знання, вміння, навички та компетентності (уміння використовувати знання на практиці); оволодіння мета предметними вміннями (працювати з інформацією в різній формі; вміння вчитися й самоудосконалюватися; співпрацювати; вміння вирішувати проблеми тощо)» [48, с. 70]. У контексті цієї роботи це компетентність випускника педагогічного ЗВО в сфері інтелектуальної власності та її складові.

Кваліметричний підхід є ефективним методологічним механізмом проведення педагогічних вимірювань, і «забезпечує більшу об'єктивність оцінки рівня професійної педагогічної компетентності» [14, с. 117]. Це обумовлює актуальність розробки факторно-критеріальних моделей для вимірювання рівня сформованості професійних компетентностей, як показника можливості ведення професійної діяльності майбутніх фахівців. У контексті цієї роботи це компетентність у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Кваліметрія як наука вперше представлена у 1965 році Г. Азгальдовим [1]. В межах цього напрямку науки розробляються методи кількісного оцінювання якості

як матеріальних так і нематеріальних об'єктів, процесів, явищ тощо. Створення відповідної моделі бажаного стану об'єкта (якість) реалізується через факторно-критеріальне моделювання. [77, с. 137]. Останнє є «інструментом нечіткої математики як однієї з найсучаснішої галузі математичної науки» [30, с. 48]. Кваліметричний підхід, як пише І. Грозний, полягає в тому, що поняття «якість» можна визначити як: 1) відповідність стандартам і технологічним вимогам, 2) основна характеристика продукту; 3) набір споживчих властивостей [15, с. 40]. Найбільш застосовуваним цей метод сьогодні є у галузі товарознавства і позначає розділ економіки про методи вимірювання якості продукції [75, с. 4]. В сучасній педагогічній науці він також отримав широке застосування. Про педагогічну кваліметрію, як методологію оцінки пишуть такі науковці І. Булах, І. Капустіна, О. Майорова, О. Пометун, О. Філіпчук, О. Ануфрієва, В. Григоращ, Г. Дмитренко, Г. Дорош, В. Міхеєв та інші.

Для кількісного вимірювання педагогічних результатів, таких як, якість освіти, якість освітньої діяльності, що полягають у встановленні рівня сформованості компетентностей у учасників освітнього процесу, сьогодні застосовуються методи педагогічної кваліметрії. Як вказує В. Вікторов, під час застосування моніторингу та кваліметрії, можна виміряти й оцінити не тільки результати педагогічного процесу, а й якість і кількість перетворень у діяльності його учасників, чинники, що вплинули на ці зміни; виробити, прийняти й реалізувати управлінські рішення щодо спрямування цих перетворень на заданий стандарт освіти [8, с. 56].

О. Кондур досліджувала моделювання критеріїв в системі адаптивного управління, для оцінки поточного стану закладу вищої освіти за допомогою кваліметричного інструментарію [35]; проблеми реалізації кваліметричного підходу в процесі проходження педагогічної практики вивчали Н. Ляшова та С. Помирча [44]; О. Дегтяр та О. Непомнящий дослідили кваліметричний підхід до організації системи поліфункціонального контролю професійної підготовки компетентного фахівця у вищій школі [16]; у дослідженні О. Байназарової звертається увага на застосування кваліметричних моделей у науково-методичній

роботі, зокрема для оцінки діяльності методичних служб [3, с. 82]; В. Григораш розглянув кваліметричний підхід до експертного оцінювання навчально-виховного процесу [14].

Президент Університету західних регіонів США Роберт У. Менденхолл вважає, що найважливішою характеристикою вищої освіти, побудованої на основі компетентностей, є те, що її успішність вимірюється рівнем здобутих знань та навичок, а не тривалістю навчання. При цьому контролюється ефективність навчального процесу, технологія викладання та навчання, що також уможливорює індивідуалізацію навчання кожного студента. Однак це вимагає оптимізації організації навчального процесу, чіткого визначення компетентностей, критеріїв оцінювання, темпів подачі та засвоєння матеріалу з урахуванням індивідуальних здібностей студентів. Водночас змінюється роль викладача, який не тільки проводить заняття, відповідає на питання, проводить дискусії, а й допомагає студентам синтезувати та застосовувати знання [85].

Актуальність проблеми кваліметрії освіти обумовлена низкою об'єктивних чинників, серед яких насамперед слід виділити: глобальне й інтенсивне впровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій, спрямованість професійної освіти на новий результат навчання – універсальні і професійні компетенції, які забезпечують підготовку конкурентоспроможних випускників. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, в межах яких впроваджують національні системи акредитації освітніх програм, також вимагають новітніх підходів щодо якості [30, с. 38].

В. Камишин кваліметричне забезпечення досліджуваного процесу розглядає як створення і використання науково-обґрунтованих багатобальних систем оцінювання при наявності остаточної професійної культури педагога, що сприяє подоланню суперечності між зростаючою варіативністю освіти та її стандартизацією, удосконаленню процесу навчання та її оцінного компонента [29].

Як зазначає В.В. Федієнко, для визначення рівня навчальних досягнень студентів у педагогіці використовуються дві основні процедури: *вимірювання й оцінювання*. Він зазнає, що вимірювання можна охарактеризувати алгоритмічною

операцією, в межах якої приписуються об'єктам (предметам, процесам, станам) певні числові відповідники, що співмірні з попередньо визначеними правилами [74, с. 15]. Процес оцінювання навчальних здобутків здобувачів освіти встановлюється за допомогою організації діяльності дослідного типу, метою якої є виявлення рівня знань, умінь, навичок студентів, їх готовності до майбутньої фахової діяльності й до життєдіяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства. [74, с.15]. В. Ягупов розуміє оцінювання, як процес порівняння рівня засвоєння здобувачами освіти знань, вмінь і навичок з еталонними уявленнями, які описані в навчальних програмах, порадиниках та інших нормативних документах [80, с. 411]. Н. Розенберг проаналізував сутність кваліметрії та дійшов висновку, що поняття «вимірювання в педагогіці – це пізнавальний процес, який складається з того, що на підставі числової системи (або системи класів), отриманої раніше, ізоморфній емпіричній системі з відношеннями, експериментально визначають кількісні значення величин, що характеризують деякі ознаки педагогічних об'єктів або явищ, або вказують на клас, до якого вони відносяться» [64, с. 15].

Складність оцінювання професійної компетентності полягає як у критеріальному визначенні професійної компетентності, так і в доборі інструментарію, який має описувати одночасно розуміння і дії суб'єктів професійної підготовки. Отже, важливими елементами оцінювання є критерії та показники сформованості професійної компетентності фахівця [25, с. 41]. Г. Єльнікова описує поняття «кваліметричний еталон», яке вона визначає, як норма-зразок об'єкта з якісно-кількісними характеристиками, що дозволяє в математизованій формі відбити ступінь його (об'єкта) реального розвитку [23]. На думку Г. Дмитренка, постійне порівняння успіхів з «верхньою планкою», тобто «стандартом якості», буде означати ступінь задоволення конкретним потребам [18].

Основними категоріями наукового апарату освітньої кваліметрії є: експертиза, кваліметричний моніторинг, контрольні-оціночні заходи, оцінка якості знань, професійної підготовки випускників закладів освіти, освітня статистика, педагогічний аналіз тощо.

Підсумовуючи вказане можна дійти висновку, про широке застосування методу кваліметрії в педагогіці як для оцінювання рівня досягнень здобувачів освіти так і інших учасників освітнього процесу за різними напрямками.

Не зважаючи на широке доктринальне тлумачення застосування цього методу, поза увагою вчених залишилося питання вимірювання рівня сформованості компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних ЗВО.

Кваліметричний підхід є одним із найбільш об'єктивних способів оцінки результатів педагогічної діяльності, який доцільно застосовувати і для визначення рівня сформованості компетентності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, як результату отримання освітніх послуг. Одним із специфічних напрямів цієї роботи є формування компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти. Розробка нами вказаної моделі дозволила суттєво систематизувати процес формування такої компетентності у майбутніх педагогічних працівників. Також звертаємо увагу на те, що розроблена та представлена факторно-критеріальна модель, під назвою «Оцінка рівня сформованості компетентності випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності» завершує цикл, про що описано нижче у цій роботі. Представлена в цьому підрозділі процедура вимірювання рівня сформованості компетентності у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти фактично є важливою складовою заключного етапу відповідної педагогічної технології.

З метою оцінювання компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти за допомогою засобів педагогічної кваліметрії у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності ми визначили фактори і критерії, провели оцінювання їх до того, як розпочати процедуру формування такої компетентності та за результатами її проведення. Підбір та створення інструментарію для вимірювання в межах кожного критерію, обробка та інтерпретація отриманих результатів є першочерговим завданням для реалізації цього процесу.

Розроблена нами в процесі дослідження компетентнісна модель випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності складається чотирьох блоків компетентностей: інноваційно-освітнього, професійно-діяльнісного (педагогічного), інноваційно-економічного, інноваційно-управлінського. Такий підхід було використано за прикладом проведених досліджень, описаних у роботі В. Луначека та Н.Рубан [43]. Звертаємо увагу, що компетентності, описані у компетентнісній моделі, ми визначили та розглянули фактори. Критерії були сформульовані, ґрунтуючись на структурі кожної компетентності, тобто на знаннях, уміннях, навичках та інших професійно-важливих і особистих якостях. Факторно-критеріальна модель «Оцінка рівня сформованості компетентності випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності» представлена в табл. 2.9

Таблиця 2.9

Факторно-критеріальна модель
«Оцінка рівня сформованості компетентності випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності»

Параметр Р – компетентність у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності						
Фактор	a_i	Критерії оцінки факторів ($J= 1, 2, 3 \dots$)	Вагомість критерію V_j	Значення критерію K_j	Часткова оцінка фактору	Часткова оцінка критерію
1	2	3	4	5	6	7
1. Здатність забезпечувати дотримання академічної доброчесності	0,1	Знання правил та вимог дотримання академічної доброчесності, які визначені ст. 42 Закону України «Про освіту», ст. ст. 58, 63 «Про вищу освіту», локальними нормативно-правовими актами закладів освіти	0,5			
		Спроможність реалізовувати права і виконувати обов'язки з дотриманням правил академічної доброчесності та поваги до прав інтелектуальної власності	0,5			